

TÖÖLISKOJA TEATAJA

TÖÖLISVANEMATE JA NÕUKOGUDE HAALEKANDJA

Mai 1939

Nr. 5

3. AASTAKÄIK

SISU: 1. L. Metslang: Seitsmendaks konverentsiks. 2. Rahvusvahelise Kutseühingute Liidu mailäkitus. 3. J. Mihkelson: Tööliskond ja riigikaitse küsimused. 4. A. Renning: Ühised mured ja ühine jõud. 5. I. Rebane: Tööõiguslikke küsimusi. 6. Töölisbüllet. 7. L. Johanson: Ratsionaliseerimine. 8. J. Mihkelson: Rootsi klaasitööstus ja töölised. 9. O.M.: Ülevaade käitiste olukorrast aastavahetusel. 10. A. Pihlak: Mõtteid noortööliste organiseerimisest ja töösunduse teostamisest. 11. Ülevaade Tööliskoja tegevusest. 12. J. M.: Välismaalt. 13. I.R.: Uusi sotsiaalseadusi. 14. H. Isküll: Ühistegevusnurk. 15. Käitiste elu. 16. Mitmesugust.

Norra Kutseühingute Keskliidu esimehi 40 aasta jooksul

1. H. Jensen, 1. IV 1899 — 7. II 1900. 2. Dines Jensen, 7. II 1900 — 15. IV 1901. 3. A. Pedersen, 7. IV 1901 — 15. V 1906. 4. Ole O. Lian, 15. V 1906 — 21. II 1925. 5. Halvard Olsen, 21. II 1925 — 1. XII 1934. 6. Olav Hindahl, 1. XII 1934.

VII üleriiklik töölisvanemate konverents

Tööliskoja korraldusel toimub 7. mail s. a. Tallinnas, Börsisaalis, algusega kell 1/2 10, töölisvanemate, Tööliskoja valijameeste ja kutseühingute esindajate 7. üleriiklik konverents.

Konverentsi päevakorras on:

1. Konverentsi rakendus.
2. Sotsiaalministri O. Kask'i ja majandusministri L. Sepp'a sõnavõttud.
3. Ülevaade Tööliskoja tegevusest — Tööliskoja esimees J. Kurvits.
4. Töölisvanema ülesanded tööliskonna juhina — Tööliskoja peasekretär L. Metslang.
5. Päevaküsimusi palgaolude korraldamise ja sotsiaalpoliitika alal — E. Haigekassade Liidu sekr. L. Johnson.
6. Konverentsil algatatud küsimused.

Konverentsi kutsed on kõigile Tööliskoja valijaile ja kutseühingutele välja saadetud. Iga kutseühing võib olla esindatud ühe saadikuga, kes varustugu kirjalise mandaadiga.

Konverentsile sõitjad saavad raudteel 33% sõiduhinna alanduse.

Uusi „Tööliskoja Teataja“ kollektiivtellimisi

Kollektiivselt on „Tööliskoja Teataja“ tellinud A.-s. „Koil“ ja Ubja kaevanduse tööliskond. „Tööliskoja Teataja“ tellijate arv on praegu üle 2100. Käesolevat numbrit on trükitud 2500 ekks.

Töölisvanemad! Kel „Tööliskoja Teataja“ veel ei käi, kasutage võimalust Tallinna 7. üleriiklikule konverentsile sõites „Tööliskoja Teataja“ tellimiseks.

Ehitus- ja hooajatöölise olukorrast

Eug. Heinlaid

Ehitustööstus on peaaegselt hooajatöö ja toimub ajavahemikul maist kuni oktoobrini, s. o. 6—7 kuud aastas. Praegu on juba pikemat aega käimas aktsioon hooajatööde

pidurdamiseks suve keskkuudel, mida nõuavad peaaegselt Põllutöökoja ringkonnad ning millest on juttu olnud ka päevalehtedes. Kui säärane kavatsus peaks teostuma, siis tooks see kaasa hooajatöölise olukorra järsu halvenemise ja seaks hooajatöölised, eriti ehitustöölised, raskesse seisukorda. Ehitustöö kestab aastas vaid 6—7 kuud, siis on ilmastikuolude tõttu üldine seisak ja tööline peab talve üle elama sellest väikesest tagavarast, mille ta on suutnud koguda suvel. Sellega ta peab tohtma oma perekonda, koolitama lapsi jne. Kui ehitustööstust pidurdada suvel kõige paremal tööajal, siis tooks see kaasa palga languse, ja ehitustööline, kui ta on sunnitud ajutiselt minema põllutööle n.-n. „heinaajaks“, peab leppima odavamaga kui ta võiks teenida mujal. Ei ole usutav, et ta suudaks sel puhul endale ja perekonnale talveks tagavara koguda, nagu varem, sellest tasust jätkub vaevalt äraelamiseks. Kui vaadelda mõningaid „orjaturge“ Viljandis ja mujal, kus juba varakevadest peale teataval kohal turuplatsil kogunevad töötud inimesed, et oodata tööpakkujat, kelledeks peaaegselt on ümbruskonna põllumehed, siis paistab silma, et töölisi on alati küllalt saada ja neid jääb ülegi, kuid põllumees pakub nii naeruväärt väikest tasu (talvel isegi 5 senti tunnis ja söök), et töölised, kes tahavad hinge sees pidada ja oma perekonda toita, peavad siirduma mujale tööle: ehitustööle, turbatööle, kraavitööle jne. Kui nüüd tahtakse meie tööliskonna arvel veel põllumeestele „heinaajaks“ soodustusi ja hooajatöölisele niikuinii lühikest tööaega veelgi lühendada tööde pidurdamisega, siis on see tõesti ülekohtune.

TÖÖLISKOJA TEATAJA

Järgnev number ilmub juuni esimestel päevadel juuni- ja juulikuu kaksiknumbrina, tavalisest suuremana, sisaldab 7. töölisvanemate, Tööliskoja valijameeste ja kutseühingute esindajate konverentsi kirjelduse ja palju muud huvitavat.

KAASTÖÖ

sellesse numbrisse palume saata hiljemalt 25. maiks s. a.

Tööstuslike käitiste tööaja seaduse

muutmise seadus, mille juures varemates numbrites oleme peatanud lähemalt ja mis Vabariigi Valitsuse poolt esitati Riigivolikogule, tuli Riigivolikogu maa-, töö- ja rahvahealu komisjonis arutlusele. Arutlused komisjonis katkestati esialgselt kuni sügiseni ja on kuulda, et seda võib olla ei jatkata. Seega on vähemasti esialgselt ära langenud tööaja pikendamise otsene oht. Järelikult on meie senistel ühistel pingutustel olnud edu.

Tööliskoja Teataja

MAI 1939

Nr. 5

III aastakaik

Tellimishind: aastas . . Kr. 1.50 1/2 aastas. „ —.75 1/4 „ . „ —.40 Üksiknumber 15 s.	Ilmub kord kuus, vähimalt 24 lhk. suuruses. Tegev toimetaja koja peasekretär Lui Metslang. Toimetus ja talitus: Tallinnas, Toompst. 17a—13, telefon 470-36. Toimetaja kõnetunnid äripäeviti, välja arvatud laupäev, kella 5—7 õhtul.	Kuulutuste hind: lehek. . Kr. 30.— 1/2 lehek. „ 15.— 1/4 „ . „ 8.— 1/8 „ . „ 5.—
--	---	---

Seitsmendaks konverentsiks

L. METSLANG

Töölise esindajad tulevad jälle kokku. Töölisvanemad koos kutseühingute esindajatega tulevad pidama seitsmendat üleriiklikku konverentsi.

Konverentsil on kolm peaülesannet:

1. Tehakse tagasiivaade möödunud tegevusele ja sellest väljakasvanud küsimustele. Konverentsil tekib üldpilt tööliskoja — tööst. Samuti saadakse ülevaade sellest, kuidas on arenenud valitsuse sotsiaal- ja majanduspoliitika. Seda kuuleme kahe ministri sõnavõtust.

Konverentsil kontrollime tööliskonna programmi teostumist ja vaba isetegevuse rakenduse senist arengut ja peatume sel alal tekkinud raskuste juures. Samuti võime vabade ja otseste arutlustega vastastikku üksteisele näidata ja edasi anda kogemusi igapäevaseks praktiliseks tööks.

Eesti tööliskonna programm ja tegevusmeetodid ei ole tekkinud ja kujundatud roheline laua taga, vaid on välja kasvanud käitiste ja kutseühingute igapäevasest elust ja tööst. Üleriiklikel konverentsidel on kohapealsed küsimused ühtlustunud kogu tööliskonna programmiks ja konverentsi vaheaegadel on selle eest võideldud.

Konverentsi eel mõnes ringkonnas keerutatakse ja antakse Tööliskoja nõu, et eeloleval konverentsil töölisvanemad oma sõnavõttudes ei käsitleks kohapealseid küsimusi. See on väga imelik jutt ja jääb arusaamatuks, mida sellega tahetakse kätte saada. Senistel konverentsidel on teatud ulatuses tähtsaimaid kohapealseid küsimusi töölisvanemate ja kutseühingute esindajate poolt ette toodud. Neist on kujunenud teatud üldpilt küsimustest ja päevamuredest, mis on kohapealse tegevuse tulipunktiks.

Töölisvanemate konverentsid tulevad kokku tegelike küsimuste arutlemiseks ja konkreetsete ülesannete selgitamiseks.

2. Konverents möödunud aasta kogemustest lähtudes täiendab majandus- ja sotsiaalpoliitilist programmi. Seda on tehtud kõikidel konverentsidel, see on meie ülesandeks ka käesoleval konverentsil.

3. Töölisliikumise aluseks on töölise isetegevus oma organisatsioonides ja asutustes. Kogu tööliskond on huvitatud, kuidas on kasutatavad isetegevusele vajalikud põhiseaduslikud kodanike põhiõigused.

Konkreetses küsimuses sel alal on, kuidas ja millal rakendatakse kutseühingute seadus ja normaliseeritakse kutseühingute ja nende keskuse tegevus, nii et nad võiksid vabade rippumatute töölise organisatsioonidena areneda ja tegutseda.

Töölisvanemad on meie töölisliikumise raudvaraks. Tööliskoda on kaasa aidanud uute töölisvanemate valimistel. Samuti ta on toetanud kõigi töölisvanemate kohapealset tegevust.

Tõsist muret tekitab töölisvanemate kaitse küsimus. Osa suurtööstureid on alustanud töölisvanemate tagakiusamist ja ässitustööd töölisvanemate tegevuse vastu.

Kahtlemata ütleb konverents siin oma sõna: ärgu külvatagu tuult, kui ei taheta lõigata tormi.

Kõik töölisvanemate senised konverentsid on annud hoogu ja äratust tööliste isetegevusele — töölinõukogudele ja kutseühingutele. Seda loodame ka eelolevalt konverentsilt.

Rahvusvahelise Kutseühingute Liidu mai- läkitus 1939

Kõikide vabade maade töölised pühitsevad 1. mail käesoleval aastal 50-dat korda rahu ja töö püha. Rasketest saatuse löökidest ja mitmesuguseist takistusist hoolimata töölised vaatavad kõigutamatus usus tulevikku. Nad teavad, et neil seisab ees raske ja kibe võitlus oma kõrgete rahu ja sotsiaalse õigluse eesmärkide teostamiseks. Nad on valmis rasketeks katsumisteks, mis elnevad inimlikuma ja õnnelikuma korra teostamisele.

Täna on tulevikuväljavaated tumedad ja selgusetud nagu 1889. aastalgi. Nagu 1889. a., pärast esimeste töötavate inimeste vabastuskatset ja nende parimate eestvõitlejate verist tagakiusamist, liituvad miljonid inimesed võitluses vabaduse ja rahu ideaali eest sedu tihedamalt. Kohkumatult tõusevad nad üles fašistliku barbaarsuse vastu, mis samal ajal ühvardab nende kui tööliste inimlikke vabadusi ja õigusi.

Mida halastamatumaks ja metsikumaks muutuvad fašismi ja reaktsiooni kallaletungid, seda otsustavamad ja kindlamad on vabaduse, õigluse ja rahu kaitsjad.

Tsiviliseeritud maailm ei talu, et teda pimedusse ja ebainimlikkusse tagasi heidetakse. Suurimas jõudude avardumises alistab ta täieliselt hitlerismi pruuni ja fašismi musta terrori. Ükski ohver pole liig suur, et see siht saavutada. Selles vabastavas võitluses seisavad organiseeritud töölised esikohal. Vastupandamatus ja võidurikkas pealetungis peavad kõikide maade töötavad hulgad, kes asuvad vabaduse, rahu ja sotsiaalse edu alusel, selle võitlusega ühinema.

1. mail, mil kogu maailma tööliskond pühitseb töö au ja kuulutab oma usku paremasse maailma, saadab Rahvusvaheline Kutseühingute Liit oma südamlikud ja vennalikud tervitused tuhandeile kangelaslikele võitlejaile, kes on viimaseil aastail olnud fašistliku väljakurnamise ohvraks, kõigile õnnetuile rahvaile, kes kannatavad totalitaarsete riikide ikke all.

Tugevdame demokraatiat ja rahvusvahelist ühtlust, et avaldada vastu-panu tagurlikule vägivaldale.

*Meie elu, meie vabaduste ja rahvaste iseseisvuse kaitseks,
et meie laste tulevikku kindlustada,
et inimlikku tsivilisatsiooni päästa,*

ühendame ja kahekordistame oma pingutused, suurendame enam kui kunagi varem oma julgust ja sitkust võitluses vabaduse ja rahu eest!

Tööliskond ja riigikaitse küsimused

Johannes Mihkelson

Elame praegu väga iseäralisel ajal, kus maailma poliitilised sündmused järgnevad üksteisele kinolise nobedusega. Rahvusvahelistes suhetes on pääsnud juhtivale kohale jõud. „Kollektiivne julgeolek“ ja „jagamatu rahu“ on muutunud nagu mineviku muusikaks. Tavaline ajalehelugeja otsib hommikul lehte kätte võttes, missugune väikeriik on Euroopa kaardilt järjekorras ära pühitud.

Sellases pinevas ja närvlikus öhkonnas pole ime, et on võetud revideerimisele mitmed senised seisukohad ja tõekspidamised. Relvastuse ja riigikaitse küsimused on muutunud esmajärgulisteks kõikides riikides — ka kõige rahuarmastavimates demokraatlikes maades. Lootus erapooletusele, Rahvasteliidule, desarmeerimisele ja riikidevaheliste konfliktide rahulike lahendamisele on esialgu kadunud. Viimaseaegseist sündmusist on rahvad ja riigid õppinud, et ei saa enam käia põhimõtte järgi „kui sind lüüakse ühele põsele, siis keera teine vastu“. Sel seisukohal asumine viib iga iseseisva riigi hädaohtu.

Kõikides maades on vaevalt leida mõnd teist ühiskondlikku rühmitust, kes alati nii kindlalt oleks rahu pooldanud ja relvastamise vastu olnud kui töölised. Viimasel ajal on märgata töölise hulgas välismail suuri muudatusi relvastuse ja riigikaitse küsimustes.

Balti mere ümber asuvates Skandinaavia riikides ja Soomes on praegu kõikjal koalitsiooni- või puht-töölisvalitsused, kus igatahes sotsiaaldemokraatidel on väga suur mõju. Ja just praegu, kus kogu Põhjalas töölisliikumine on jõudmas oma võimu tipule, teostavad kõigi nelja Põhjala riigi töölis-talupoegade valitsused suuremaid relvastumiskavu kui kunagi varem. Isegi väike Daani, kes end ise peaaegu täieliselt desarmeeris, on hakanud viimase paari aasta jooksul uuesti relvastuma ja oma riigikaitset kõvendama.

Norra ja Rootsi on asunud oma kaitsejõude suuremas ulatuses välja arendama. Eelarveis on sõjaväele ja -varustusele kulutatavad summad mitmekordistunud. Rootsi on hakanud peale muu oma laevastiku tunduvalt suurendama ja käesoleval suvel korraldatakse kordamisõppusi reservistidele väga laias ulatuses. Pealeselle on pikendatud sõjaväeteenistuse aega erisuguselt, vastavalt väelikele.

Neist sammudest hoolimata Per Albini valitsus ei kaota töölise silmis oma populaarsust.

Soomes on sotsiaaldemokraadid valitsuses ja ka seal valmistatakse intensiivselt riigikaitsele ja suurendatakse selleks kulutusi.

Kõik neli töölise koalitsiooni valitsust on sunnitud asuma sellele teele, kui nad tahavad säilitada oma maade iseseisvust. Sellest on ka Põhjala töölised aru saanud, et vihma-varjuga võib end kaitsta ainult vihma, aga mitte vaenlase vastu.

Teistes Euroopa demokraatlikes maades,

kus töölisparteid on parlamendis opositsioonis valitseva suunaga, on viimasel ajal otsitud sidet kõikide ühiskondlike rühmituste vahel ja töölisparteid on asunud toetama valitsuse riigikaitse kavasid, näit. Inglismaal.

Tšehhoslovakkia saatus näitas omalt poolt, et ka parim armee varustus, kindlustused ja rikkus ei tähenda riigi julgeolekus kuigi palju, kui ühel rahval puudub tahe võidelda ja kanda ohvreid oma iseseisvuse eest. Nutvad ohvitserid puruksmurtud mõõkadega ei peata ühtki sissetungijat.

Seepärast on viimasel ajal vabades ja demokraatlikes maades tõusnud küsimus, kuidas puhtub tööliskond riigikaitsele. Et tööliskond ja selle parteid on relvastumise poolt olude sunnil, seda me kuulsime juba eespool. Tööliskond on terves reas vabades riikides oma kutseorganisatsioonide kongressidel võtnud seisukohti riigikaitse küsimustes. Üldsõnaliselt võib töölise seisukoha võtta kokku ühte lausesse: *tööliskond ei tunnusta mingit vastupanuta alistumist, vaid nõuab koguni omalt poolt kõikide rahvuslike jõudude koondamist maa kaitseks.*

Käesoleval ajal ei haara sõda ainult rinnet ja armeed, vaid tervet rahvast ja kogu riigi territooriumi. Seesugusel puhul on just oluline töölise seisukoht riigikaitse küsimustes. Rinne ja tagala peavad olema tihedaimas koostöö, alles siis suudetakse ühisel pingutusel vaenlasele vastu panna.

Sellest on aru saadud vabade kutseühingute kodumaal — Inglismaal. Valitsus ja kutseühingud on riigikaitse küsimustes tihedas koostöös. Kui Inglismaal pole seni veel teostatud sunduslikku väeteenistust, siis on selle põhjuseks osalt ka töölisorganisatsioonid. Inglise kutseühingute keskkliit korraldas käesoleva aasta algul ennenähtamatult laaulatusliku propaganda vabatahtlikult sõjaväeteenistusse astumiseks. Tulemuseks oli, et aasta algusest märtsi keskpaigani registris end vabatahtlikena umbes 450.000 meest. Sunduslik väeteenistus langes sellase vabatahtlike arvu juurevoolumisega ära.

Prantsuse kutseühingud loodavad veel rahvusvahelises ulatuses rahu heaks midagi teha ja panevad ette Rahvusvahelisele Kutseühingute Liidule, et see kutsuks kokku kõikide maade töölise konverentsi, mis käsitleks rahvusvahelisi küsimusi terves ulatuses. Prantsuse kutseühingute keskkliidu administratiivnõukogu on seda küsimust juba kaks korda oma koosolekuil arutanud ja on teinud eesnimetatud ettepaneku Rahvusvahelise Kutseühingute Liidu juhatusele.

Inglased on aga praktilised inimesed ja tegelevad peamiselt riigikaitse küsimuste otsese lahendamisega. Inglise kutseühingute keskkliidu peasekretär Citrine deklareeris viimasel kongressil, et relvastumises ei saa olla mingit kahtlust. Relvastatud vastuhakkamine kallaletungija vastu kiideti heaks juba eelmisel kongressil. Kui väljakutse tuleb, peame selle vastu võtma. Me tunnistame end

valitsuse relvastumisega solidaarseks, kui relvastumine on sihitud kallaletungija vastu.

Pealeselle on Inglismaal üles tõstetud n.-n. vabatahtlik riigikaitseteenistus, kus terve elanikkond tahetakse rakendada ilma ametliku mobilisatsioonita teatud riigikaitse ülesandeid täitma.

Kõigepealt tuleb kindlustada relvastustööstuse käigusolek elava tööjõu poolest sõja puhkemisel. Maailmasõja kogemused näitasid peaaegu kõikides maades palju puudusi, eriti tööstuse töölistega varustamise alal. Esiteks veeti kümned tuhanded töölisel frontidele ja siis hakati neid seal tagasi vedama. Palju hinnatud oskustööliste töötunde oli sellega läinud kaduma. Nüüd tahetakse hoiduda tehtud vigadest. Kogu rahvas tahetakse vabatahtlikult rakendada n.-n. tsiviilkaitseks (õhu-gaasikallaletungid jne.). Tööliste juht G. Hicks lubas alamkojas sellele kavale tööliskonna toetuse, kui see mitte ei ole esimene samm sundusliku väeteenistuse poole. Valitsus eitas sellast kavatsust, mille järele valitsuse ettepanek peaaegu ühel häälel tunnistati vastuvõetavaks.

Tööliste kohta, kes sõja puhul tingimata peavad jääma oma kohtadele, koostatakse täpsed nimestikud. Sellasteks tööstusteks on näiteks söetööstus, laevaehitus, ehitustööstus, masinatööstus, raua- ja terasetööstus, transport jne. Mõnel alal jäävad kohtadele kõik töölisel, teisel alal üle 23—25-aastased mehed, Trüki-, tekstiil- ja saapatööstuses on vastavate õppinud tööliste vanuseks määratud 30 aastat.

Mis puutub kutseühinguisse, siis töötavad nad sellele aktsioonile kaasa, saates kohalike kartellide või meie mõiste järgi kesknõukogude esindajad kohalikesse ringkonna komiteedesse. Viimaseil teatel on tööliste esindajate arvu kohalikes komiteedes suurendatud ja komiteede töö ühtlustamiseks on loodud üleriigiline keskkomitee, kus samuti tööliste kutseühingud on esindatud. Tavaliselt valitakse komiteedesse 18—21 isikut.

Londonis peeti märtsi lõpul inglise tööliikumise nõukogu koosolek, kus oli esindatud kutseühingute keskkliit, töölispartei ja tööliste parlamendi rühm. Vastuvõetud otsuses öeldakse muuhulgas, et usk Hitleri lubadustele põhjendavasse poliitikasse oli katastrofaalne illusioon. Tööliskond on nagu varemaltki igasuguste militaristlike liitude vastu, kuid praegune valitsus peaks algatuse enda

kätte võtma ja looma võimsa liidu kõigi rahvarmastavate rahvaste vahel. Liidus oleksid kõik rahvad kohustatud vastupanu avaldama provotseerimatu kallaletungi puhul. Edasi kutsutakse valitsust üles Prantsusmaa ja Venemaaga sõlmima lepingut kollektiivselt rahu kaitseks ja iga Saksa järgmise kallaletungi vastu. Lõpuks kutsuti kõiki kaasa töötama vabatahtliku kaitse süsteemile.

Šveitsi vabakutseühingute keskkliidu nõukogu koosolekul, mis äsja peeti Bernis, pidas liidu esimees dr. Max Weber tähelepanu äratanud kõne Šveitsi rippumatusest. Dr. Weber ütles oma kõnes muuseas, et täna teab Šveitsi rahvas, et lepingud ja diktaatorite lubadusel on väärtusetud. Väikerahvad võivad loota ainult enestele. Seepärast on meile täiesti arusaamatu, et teistes maades veel leidub inimesi, kes usuvad rahvusvaheliste konverentsidega midagi saavutada (prantslased). Kutseühingute keskkliit ei võta sellastest osa. Iga alistumise katse tuleb eos lämmatada. Me ei tunnusta sellaseid põhimõtteid nagu „me ei või midagi parata“, „me peame sündmustel laskma areneda oma rada“ jne. Me peame oma rahvast vaimselt nii ette valmistama, et see igal ajal on valmis oma viimset välja panema. Selleks me vajame ühtlast rahvast, kuid me ei loobu oma nõudmistest, vaid rõhutame neid kahekordse energiaga. Tööliskonnal peab olema usku oma organisatsioonidesse, kes alati on oma postil ja võitlusvalmis, tulgu mis tuleb.

Edasi öeldakse ühes vastuvõetud resolutsioonis, et riigimeeste lubadustel ja deklaratsioonidel pole enam mingit väärtust. Ometi oleme veendunud, et Šveitsi rahvas kõigi abinõudega oma vabadust kaitseb ja astub igasuguse kallaletungi vastu välja kogu oma jõuga. Kutseühinguliselt organiseeritud tööliskond on valmis oma kodumaad kaitsma. Tööliskond on aga veendunud, et võitlus vabaduse ja iseseisvuse eest annab parimaid tulemusi siis, kui lahendatakse võimalikult kiiresti ja täieliselt tööliste majanduslikud ja sotsiaalpoliitilised probleemid.

Eeltoodud näited välismaa vabade töölisorganisatsioonide seisukohtadest selgitavad viimaseaegside suuri ümberhinnanguid, mis on toimunud tööliste hulgas riigikaitse ja riigiaparaadi suhtes, teiselt poolt näeme riigiaparaadi ning kodanlike ühiskondlike kihituste käsitluse muutust tööliskonna ja selle tähtsuse suhtes riigikaitsele ning kogu ühiskondlikus organisatsioonis üldse.

Ühised mured ja ühine jõud

(VII konverentsiks)

Anatol Renning

Nagu igal kevadel, tulevad ka tänava tööliikumise juhivad üle riigi kokku, et pidada nõu möödunud võitlusaasta tulemuste üle ning püstitada ühiseid seisukohti edasiseks võitluseks.

Mõndagi uut on see aasta endaga toonud. Suurem muutus seisus selles, et tööandjad on mitmel pool asunud palgakärpimistele. Varemalt oli töötilde ainsaks põhjuseks töö-

liste palgatõstmise tahe, töölisel olid seega nõnda-ütelda riindajate osas, — ja selle tulemusel palgad tõusid — olgu aeglaselt, olgu väiksemal määral, võrreldes edukallidusega, kuid tõusid süiski. Nüüd seguneb töötildesse teine mure: palgakärpimiste ärakuulmine, ja mõnikord näib, et ka praeguste palgade kindlustamist tuleb lugeda teatud mõttes saavutuseks. Sel puhul on aga karta,

et palkade tõstmise ja sellega ka elatustaseme tõstmise ülesanne hakkab jääma varju ja tähelepanu koondub tõrjele. Ometi ütleb sõjateadus, et kes ei riinda, see lõppude lõpuks kaotab; ja see tõde kehtib siingi.

Üks tähtsamaid küsimusi, millele konverents peab andma vastuse, on: kas peab võitlus palkade tõstmise eest ootama „paremaid aegu“ ning kogu jõud koonduma praeguse olukorra kindlustamisele, — või peab kestma võitlus olukorra parandamise eest? Tööpinge tõus ühelt poolt ja kapitalide väljavoolu jätkumine teiselt poolt näitavad selgesti, et palgatõstmised on õigustatud. Rahvamajanduse vastupanu kriisile on seda tugevam, mida vähem on rahva majandus vilisturust, — mida suurem on rahva ostujõud, mida kõrgemad on palgad. Seega palkade tõus on õigustatud. Ja seda on ka tunnustatud: on ju majanduspoliitika ametliku eesmärgina kuulutatud rahva elatusstandardi tõstmist, rahva majandusliku olukorra parandamist. Palgaküsimuse kõrval tuleb siin mainida kõigepealt vanaduse ja invaliidisuse vastu kindlustamist ja palgalise puhkeaja pikendamist. Siin võidakse ette tuua, et praegune aeg ei olevat sobiv sotsiaalseteks reformideks, kuna riik on koormatud riigikaitse kuludega. Kuid just ajal, mil riigivõim pöördub kõikide kodanike poole, nõudes neilt erakordseid ohvreid, peab tõestuma, et ta on teadlik oma kohustustest. Ei ole ju oodata, et riigikaitse vajaduste tõttu loobutaks põllumajanduse teostamisest, — ja kui see nii on, siis ei maksa arvata, et just tööline peab ennast järjest rohkem pingutama, rahuldudes lubadustega ning esitamata oma õigustatud nõudmisi.

Kuid õigusest on vähe, — on vaja vahendeid, et õigus leiaks teostamist. Kuidas on lood tööliskonna jõu, tööliskonna organiseerimise kasvamisega viimase aasta jooksul?

See on endiselt pidurdatud. Ebanormaalne olukord kutseühingute keskliidus pidi lõppema uue kutseühingute seaduse kehtimapanekuga, — kuid viimasest on möödunud juba aasta, ilma et midagi oleks muutunud. Samal ajal organiseerimine tööandjate peres areneb takistamatult. Selles olukorras on tööliskonna jõu kasvamine eriti raske ja vaevaline.

Kuid siiski kasvab see jõud. Seda kasvu ei saa täpselt mõõta, — kaudselt selgub see siiski kutseühingute arengust, nende liikmeskonna kasvust, nende kassade tugevnemisest, mis kestab aeglaselt, kuid pidevalt, nende raskuste kiuste, mis on tingitud keskliidu ebanormaalsest olukorrast.

See tõus annab tunnistuse Eesti töölisküsimise seesmisest jõust, mis murrab endale teed kõigi raskuste kiuste.

Tõsi küll, tahte ja selle täitmise vahel on vahemaa suur ja mõeldes sellele, kui vähe vilja kannavad praegu meie pingutused nii palgaolude kui sotsiaalseaduste alal, võib mõnelgi tekkida pettumistunne. Kuid tööandjad näevad ette, kuhu poole areng tüürib, ja seepärast nad püüavadki mürda töölisküsimise selgroogu: töölisanemaid. Seni piirdsid nad leida seaduses aukusid või ka seadust rikkuda, et saada lahti sellest või teisest teadlikust töölisanemast. Sihveri kõnega riiginõukogus kuulutasid nad ametlikku sõda töölisanemate seaduslike õiguste vastu. Samal ajal alustasid käsitöösturid aktsiooni sotsiaal-seaduste halvendamiseks, ja nimelt tööpäeva pikendamiseks.

Need katsed on äratanud tööliskonna üksmeelse vastupanu. Massiline allkirjade saatmine Tööliskojale 8-tunnise tööpäeva kaitseks näitas, et kogu tööliskond on valvel oma õiguste eest. Selle mõjul on vastavad kavad edasi lükatud, — mitte veel maha maetud.

Mis saab edasi? See on olnud eeskätt tööliskonna tugevusest. Kui töölise vahel välitseb üksmeel, kui nende organisatsioonid — kutseühingud — pingutavad oma jõudu tööliste olukorra parandamiseks, palkade tõstmiseks, sotsiaalseaduste eest võitlemiseks — siis on loota, et tööliskonna vastased katsed ei kannu vilja ja töölise nõudmised täituvad.

Töölised taipavad väga hästi, kui tähtis on neile ühtehoid. Seda kurvem on, et mõnel tegelasel, kellel ei ole tähtsamat muret kui intriigidega ja laimuga võidelda tööliskonna valitud keskuse — Tööliskoja — vastu, kelle juhtimisel sünnib töölise võitlus oma seaduslike õiguste ja vabaduste eest. Leidub ka töölisanemaid — nagu Lutheri käitises — kes igasuguste võtetega püüavad murja ajada töötüli ning venitada uue töölisnõukogu valimisega, kuni tööandjal on vabad käed teadlikumate töölise vallandamiseks.

Kuid kõik need asjaolud, nii kurvad nagu nad on, ei saa mürda töölise ühtehoitu ja võitluse tahet; seepärast jäävad tööliskümmises püsima vaid need, kes võtavad ausalt osa töölise ühisest võitlusest, mitte aga kunstlike vastolude õhutajad.

Konverentsi puhul on tulnud välja nõudmisega — töölisanematel ärgu olgu lubatud oma käitiste muredest kõnelemine. Konverentsi aeg peab kuluma muuks. Milleks siis? Kas omavaheliste arvete õiendamiseks? Sellele teele konverents ei tohi asuda, sest konverents tuleb kokku selleks, et liita töölisanemate pingutused ning võitluskäitiste tööliskondade mured ja võitlused — kogu Eesti tööliskonna ühiseks suureks tahteavalduseks.

Tööõiguslike küsimusi

Ilmar Rebane

1. Palgalise puhkuse maksimisest tööstustöölisile.

Käesoleva ajakirja veergudel (1938, nr. 4, lk. 87 j.) ja korduvalt ka mujal käesolevate

ridade kirjutaja on kaitsnud seisukohta, et kui tööstustööline lahkuh või vallandatakse töölt enne 1. oktoobrit, aga pärast 1. jaanuari, ja tööline on töötanud selleks ajaks käitises katkestamatult vähimalt ühe aasta, on ta

õigustatud saada nii mitme päeva palga, kui mitme päeva eest ta pole saanud puhkust või kui mitme päeva eest ta pole saanud lisatasu, ja nimelt selle aasta arvel, mil lahkumine toimus. Sealjuures on tähtsusetu, kas tööstustöölise eelmistel aastatel sai või oli õigustatud sellaseks tasuks. Samale seisukohale on asunud ka mitmel puhul kohtupraktis ning tööinspeksioon.

Eeloleva seisukoha vastu on võtnud sõna „Kaubandus-tööstuskoja Teatajas“ nr. 6 s. a. (lk. 175 jj.) vandeadvokaat Elmar S o n i n ja jõuab esitatule ristivastupidisele seisukohale. E. S o n i n'i artiklis väljendatud seisukohtadega ei saa nõustuda ja seal toodud arutlused ei ole suutelised ümber liikkama ka neid, mida käesolevas arendatakse.

Tööstustööliste palgalise puhkeaja seaduse (RT 1934, 108, 848) § 6 näeb ette, et juhul, kui tööstuslikus käitises vähimalt ühe aasta katkestamatult töötanud tööline lahkub töölt pärast 24. detsembrit 1934 ja pole pärast seda tähtaega saanud § 2 ettenähtud palgalist puhkust või § 4 ettenähtud tasu, maksab tööstusliku käitise valdaja talle saamata puhkepäevade või tasumata pühade eest lisatasu § 5 ettenähtud alusel. Seaduse § 2 näeb aga ette, et iga tööstusliku käitise valdaja on kohustatud andma oma töölilisele, kes vähimalt ühe aasta katkestamatult tema käitises on töötanud, iga aasta vähimalt seitse päeva järjest kestva palgalise puhkuse.

Järelikult seaduse §§ 6 ja 2, sest § 6 viitab otseselt §-le 2, sõnastusest ja koostuslikust mõttest järgneb, et pärast 24. detsembrit 1934 töölt lahkunud tööline, kes pole saanud iga aasta palgalist puhkust või pühade tasu, on õigustatud saada iga aasta eest puhkuse või pühade tasu. Tööstustööliste palgalise puhkeaja andmise määruse (RT 1935, 5, 31) § 2 sätib, et töölise teenistusaega arvestatakse iga aasta 23. septembrist järgneva aasta 23. septembrini. Järelikult ajavahemik 23. septembrist järgneva aasta 23. septembrini moodustab n-n. puhkusaasta. Seda ajavahemikku tulebki lugeda käesoleva seaduse ja määruse mõttes aastaks, mitte aga kalendriaastat.

Eelneva põhjal võib öelda, et iga tööstusliku käitise valdaja on kohustatud andma töölilisele, kes töölt on lahkunud pärast 24. detsembrit 1934, olles üldse töötanud ühe ajavahemiku 23. septembrist järgneva aasta 23. septembrini, s. o. ühe aasta, iga seesuguse ajavahemiku (aasta) eest puhkuse tasu, kui tööline ei ole lahkumiseni veel iga seesuguse ajavahemiku eest saanud palgalist puhkust või pühade tasu. Selles mõttes on tähtsusetu, et tööline on juba eelmiste seesuguste ajavahemike (puhkusaastate) eest saanud puhkust või pühade tasu, tähtis on vaid, et ta pole veel saanud puhkust või pühade tasu selle (23. septembrist järgmise aasta 23. septembrini) ajavahemiku eest, mil sündis tema lahkumine.

Põhimõtteliselt seega iga puhkusaasta eest on tööline õigustatud saada palgalist puhkust või pühade tasu, kui ta vaid on üldse käitises katkestamatult töötanud ühe terve puhkusaasta. Millal antud puhkusaastal töö-

andja annab töölisele palgalise puhkuse, see oleb tööandja näengust, kuid määruse § 3 järgi peab puhkeaja andmine töölisele toimuma iga aasta kohta 1. jaanuari ja 1. oktoobri vahel. Kui aga tööline lahkub töölt enne 1. oktoobrit, siis loomulikult ei saa tööandja anda töölisele palgalist puhkust pärast tema lahkumist, s. t. kasutada võimalust palgalise puhkuse andmiseks 1. oktoobrini.

Nii määrabki eeltähendatud määruse § 7, täpsustades seaduse § 6, et töölisel, kes lahkub töölt enne 1. oktoobrit ja lahkumise momendini on käitises töötanud vahet pidamata ühe aasta (s. o. üldse ühe ajavahemiku 23. septembrist järgneva aasta 23. septembrini), on õigus nõuda seitse päeva palka, kui ta ei ole saanud seitse päeva järjest kestvat puhkust või lisatasu ühegi seaduse § 4 ettenähtud püha eest. Kui ta on saanud aga lisatasu osa pühade eest, siis nii mitme päeva palga, kui mitme püha eest tal lisatasu on saamata. Käesolevas §-is toodud sõnu „kui ta ei ole saanud seitse päeva järjest kestvat puhkust või...“ ei tule nimelt mõista nii, et tööline üldse, ühelgi puhkusaastal, ei ole saanud või ei olnud õigustatud saada seitse päeva järjest kestvat palgalist puhkust, vaid koos seaduse § 6-ga, mis viitab seaduse § 2-le, ja seaduse § 4-ga, millele otseselt viidatud ja mis otseselt seotud seaduse § 2-ga, nii, et tööline, kes sel puhkusaastal, mil tema lahkumine toimus enne 1. oktoobrit, sest 1. oktoobrini on määruse § 2 jõul veel võimalik anda puhkust, ei ole saanud seitse päeva järjest kestvat palgalist puhkust või pühade lisatasu, on õigustatud saada seitse päeva palga või vastavalt vähem, kui ta on lisatasu saanud osa pühade eest.

Seega tööline on iga puhkusaasta eest õigustatud saada palgalist puhkust või pühade tasu, kui ta vaid üldse on käitises katkestamatult töötanud ühe terve aasta. Sealjuures ei tarvitse tööline sugugi igakord tervet järgnevat puhkusaastat käitises töötada, ja nimelt seesugusel juhtumil, kui, olles juba vähemalt ühe puhkusaasta käitises töötanud, tööline lahkub käitise eest järgmise puhkusaasta täitumist, s. o. enne esimest oktoobrit. Puhkusaasta täitub küll 23. septembril, kuid määruse § 7 ei käi nende juhtude kohta, mil tööline lahkub pärast puhkusaasta täitumist, s. o. pärast 23. septembrit, kuid enne 1. oktoobrit, sest lahkumisel pärast puhkusaasta täitumist, s. o. pärast 23. septembrit, on töölisel niikuinii üldkorra kohaselt õigus saada puhkustasu, kui ta seda selle aasta eest veel pole saanud, ja selleks ei oleks tarvis enam erilist eeskirja.

Siiski on teatavas mõttes piiratud töölise õigus saada puhkuse tasu juhul, kui ta on küll katkestamatult töötanud käitises ühe aasta, kuid lahkub enne järgmise puhkusaasta täitumist, nimelt enne 1. oktoobrit, ja ta selle aasta eest ei ole saanud puhkust või pühade tasu. Nimelt on töölisel see õigus käsitletaval juhul ainult siis, kui ta on lahkunud käitise eest ajavahemikus pärast 1. jaanuari, kuid enne 1. oktoobrit, mitte aga siis, kui lahkumine sünnib juba enne 1. jaanuari. Puhkuse andmine määruse § 3 jõul algab

alles 1. jaanuarist üldkorra järgi ja enne seda ei ole see töödandjale kohuslik. Võib aga ka seisukohale asuda, et juba seesugusel korral, kui tööline lahkub pärast 24. detsembrist, olles katkestamatult töötanud ühe puhkusaasta, on tal õigus saada puhkuse tasu selle puhkusaasta eest, mil lahkumine sündis. See seisukoht näibki olevat põhjendatum, sest esiteks seaduse § 6 räägib lahkumisest pärast 24. detsembrist 1934 ja puhkuse mittaasaamisest pärast seda tähtaega, teiseks, määruse § 7 lg. 2 räägib samuti lahkumisest, mis sündis pärast 24. detsembrist 1934 või sünnib edaspidi, s. t. pärast 24. detsembrist järgmistel aastatel, ja kolmandaks, pühade tasu maksmisena algab puhkuse andmine seaduse § 4 jõul juba vahetult pärast 24. detsembrist, s. o. 25. detsembril, esimese jõulupäeva eest.

Kokkuvõttes võib seega ütelda, et tööline, kes üldse on käitises töötanud ühe puhkusaasta, s. o. 23. septembrist kuni järgmise aasta 23. septembrini, on õigustatud saama palgalise puhkuse tasuna seitsme päeva palga, kui ta pole saanud seitse päeva järjest kestvaid palgalist puhkust või lisatasu pühade eest ja kui ta lahkub käitises pärast 24. detsembrist, igal juhul aga pärast 1. jaanuari, kuid enne 1. oktoobrit, ja nimelt selle puhkusaasta eest, mil sündis tema lahkumine. Kui ta on aga saanud lisatasu osa pühade eest, siis nii mitme päeva palga, mitme päeva eest tal lisatasu on saamata. Sealjuures on tähtsuseta, et tööline sai ja oli õigustatud saama palgalist puhkust eelmiste puhkusaastate eest.

(E. Sonin oma artiklis jõuab seisukohale, et seaduse § 6 ja määruse § 7 on ainult üleminekuajaja sätted ja käivad ainult nende tööliste puhkuse tasu kohta, kelle lahkumine on toimunud pärast 24. detsembrist 1934, kuni 23. septembrini 1935 ja vastavalt sellele selles ajavahemikus lahkunud tööliste nõudeõigus tekib määruse § 6 jõul, mis tulevat käsitlemisele koos määruse § 7-ga, alles 1. oktoobril 1935. See väitlus ei ole paikapidav. Kui määruse § 7 ja seaduse § 6 käiksid ainult nende tööliste kohta, kes lahkusid pärast 24. detsembrist 1934 kuni 23. septembrini 1935, siis oleks see ka otseselt tähendatud. Määruse § 7 aga räägib otseselt töölistest, kelle lahkumine sündis pärast 24. detsembrist 1934 või sünnib edaspidi. Kui oleks tegu ajaga kuni 23. septembrini 1935, siis oleksid sõnad „või sünnib edaspidi“ tarbetud ja sisutud. Määruse §§ 7 ja 6 ei ole seotud. Esimene käsitleb üldkorda, tööliste puhkeõigust, kes puhkusaasta lõppemisel edasi töötavad. Nende esimene nõudeõigus tekib 1. okt. 1935. § 7 aga käsitleb erikorda, nende tööliste puhkeõigust, kes enne puhkusaasta täitumist lahkuvad, ja selle lg. 2 räägib nende nõudeõigusest, sidumata seda ühegi tähtajaga ja piiramata seda 1935. aastaga. Kuigi need §§-id oleksid seotud, siiski ei saaks tulla sellasele järeldusele, et käesolev nõudeõigus on vaid ühekoradne, sest § 6 lg. 2 räägib otseselt, et esimene nõudeõigus tekib 1. okt. 1935. Järelikult uus nõudeõigus tekib igal järgneval aastal. Langevad aga need E. Sonini nõuetele ettetoodud väitlused ära, siis ei ole min-

git põhjust piirata käsitletavat õigust puhkustasu saamiseks ainult ajavahemikule 24. detsembrist 1934 kuni 23. septembrini 1935, vaid see tuleb tunnistada üldiseks ja alatiselt kehtivaks eeskirjaks.)

Kõige juures ei saa unustada ka seda, et käesoleva seaduse sotsiaalpoliitiliseks eesmärgiks oli võimaldada ja kindlustada tööliste palgalist puhkust. Asudes E. Sonini poolt esitatud seisukohtadele osutub töölislihtigi 2 ja ka 3 aastat järjest palgaline puhkus kättesaamatuks. Ei või arvata, et see oluks seaduseandja tahe ja kavatsus. Ei ole ka käesolev normistik sõnastatud sellaselt, et säärast seisukohta, nagu E. Sonin esitab, sellest saaks tuletada.

2. Töölisvanemate ja töölisnõukogude volituste kestvuse küsimus.

„Töölisvanema ja kutseühinglase käsiraamatus“ lk. 29. jj. käesolevate ridade kirjutaja on küsimust lühidalt puudutanud. Volituste alguse küsimuses tähendasime seal, et esitatav seisukoht võib tunduda mõnes suhtes vaieldavana, kuna veel puudub kohtupraktis. Nüüd on see teataval määral olemas Riigikohtu otsuse näol R. Koppelmanni asjus, milles on aktsepteeritud käesolevate ridade kirjutaja seisukoht. Võib seepärast öelda, et nüüd see seisukoht on saanud tunnustuse ka kohtutegeluses.

TKTAS § 11 jõul valitakse töölisnõukogu liikmed ja töölisvanem üheks aastaks. Valituks loetakse töölisvanem tööinspektori (§ 23), eventuaalselt Sotsiaalministeriumi Töökaitse ja Sotsiaalkindlustuse osakonna direktori (§ 25) otsusega, Riigikohus ega Sotsiaalkindlustuse ja Töökaitse osakonna direktor, lahendades valituks lugemise otsusele esitatud kaebusi, ise ei loe kedagi valituks, vaid üksnes otsustavad valituks lugemise otsuse seaduslikkuse üle. Jääb valituks lugemise otsus jõusse, ja on seega lõplikult selgunud kellegi töölisvanemaks või töölisnõukogu liikmeks valituks lugemine, hakkab ka valituks lugemise päevast lugema aastane tähtaeg, milleks töölisvanem või töölisnõukogu valitakse, sellest päevast algavad töölisvanema ja töölisnõukogu liikmete volitused, kestes üks aasta, (§ 39 p. 1) kaitse jne. Ametiülesannete täitmisele ei saa töölisvanem ja töölisnõukogu liikmed küll mitte enne asuda, kui protestid on lõplikud ära langenud ja valimiskomisjon valituks lugemise otsuse välja kuulutab (§ 26). Selle otsuse väljakuulutamisel valimiskomisjoni poolt on aga ainult deklaratiivne, teadaandev, mitte aga õigusi loov, konstitutiivne tähendus. Valimiskomisjon ei loe sellega kedagi valituks, sest valituks lugemise otsus on juba varem olemas. Seepärast on täiesti ekslik ja põhjendamatu mõnelt poolt avaldatud arvamine, et töölisvanema ja töölisnõukogu liikmete volituste aastast kestvust tuleks hakata lugema valituks lugemise otsuse väljakuulutamise valimiskomisjoni poolt. Kooskõlas meie ülalpool toodud seisukohaga seletabki Riigikohus täiesti põhjendatult, et „protestide esitamine valimiste vastu iseenest ei võta valitud isikuiltselle seaduse §

16-ga omandatud õigusi ja nad võivad kaotada need õigused vaid protestide rahuldamise korral ja nõukogu liikmeiks tuleb neid lugeda protestide äralangemisel ikkagi tööstuslike käitiste tööliskonna asutiste seaduse § 23 ettenähtud tähtajast arvates.“

Üldkorras TKTAS § 39 p. 1 jõul töölisanema ja töölisnõukogu liikmete volitused kestavad üks aasta, arvates tööinspektori, eventuaalselt töökaitse ja sotsiaalkindlustuse osakonna direktori valituks lugemise otsuse päe-

vast, millise aasta möödumisel need lõpevad. Seega on võimalik, et töölisvanem ja töölisnõukogu liikmed ei saa tegelikult üht aastat oma ametiülesandeid täita, nimelt seesugusel juhul, kui nende õigeaegne ametisse asumine protestide tõttu oli tegelikult takistatud.

Erijuhtumeid, mil töölisvanema ja töölisnõukogu liikmete volitused lõpevad enne aastast tähtaega (§ 39 p. 2—7) alamal ei tarvitse käsitleda.

Töölisbütžett

Riigi Statistika Keskbüroo korraldusel kandisid 206 töölisleibkonda ühe aasta keskes 1. apr. 1937. a. alates kõik oma sissetulekud ja väljaminekud sellekohastesse vihkusse. Nende andmete alusel on nüüd võimalik saada üksikasjalikku pilti meie töölisleibkondade elamisoludest.

Uuritud leibkonnist asus enamik, 126 leibkonda, Tallinnas, ülejäänuid asus Tartus 39, Narvas 23, Pärnus 13 ja Harjumaal 5 leibkonda. Leibkonnapea tööharu järgi olid suuremal määral esindatud metalli- (47), tekstiil- (40), puu- (23) ja ehitustööstus (23 leibk.), kuhu kuulus ümmarguselt kaks kolmandikku (65%) uuritud leibkondi. Samuti töötas valdav enamik leibkondi suurtööstuses. Keskmiselt kuulus leibkonda 3,7 isikut, neist 1,6 last alla 20 a., kusjuures kaks kolmandikku (69%) leibkondi oli 3—4-liikmelisi. Üksikult elavad töölised, samuti kui põlevkivitööstuse töölised, tulevad hiljem täiendavalt vaatlemisele.

Tulu suuruse järgi erinevad leibkonnad õige suuresti, alates 51 kr. ja lõpetades 267-kr. kuutuluga, kusjuures suurimaks rühmaks on 101—125-kr. kuutuluga rühm, kuhu kuulus 71 leibkonda. Kuna leibkondade tulu tunduval määral on sõltuv leibkonnaliikmete arvust, on uurimustulemused peale kuutulu veel rühmitatud leibkondade jõukuse järgi. Jõukuse määrajaks on seejuures võetud kuutulu ühele täistoidustatule. Väljaspool Tallinna asuvate leibkondade juures on peale selle arvestatud erinevat elatusmaksumust toitluskasumuse indeksite alusel. Ka jõukuse järgi erinevad leibkonnad võrdlemisi suuresti: ümmarguselt oli madalaimas rühmas 5-liikmelisel leibkonnal kasutada vaid 20 kr., kõrgeimas rühmas aga keskmiselt 2,5-liikmelisel leibkonnal 75 kr. kuus täistoidustatut ikkoha. Peamiseks mõjutajaks oli siin lasterohkus: madalaimas rühmas oli leibkonnas keskmiselt 3,4 kõrgeimas aga ainult 0,5 last alla 20 aasta vanuses.

Leibkondade sissetulekud.

Keskmine puhas sissetulek vaadeldud 206 leibkonna kohta oli 1452 kr. aastas ehk 121 kr. kuus. Selle sissetuleku peamiseks allikaks seejuures olid leibkonnapea ja teiste leibkonnaliikmete töötasud, mis moodustasid kokku 85,8% kõigist sissetulekuist. Leibkonnapea teenistus peatöökohas

üksi annab seejuures 69,4%, kõikides aga üsna tugevasti tulerühmade järgi, olles madalaimas tulerühmas 74,6%, kõrgeimas aga ainult 46,6%. Vastupidi muidugi kasvab leibkonnaliikmete teenistus üldise kuutulu suurenedes 3,2%-lt madalaimas 33,7%-le kõrgeimas rühmas. Samuti esineb märgatavaid erinevusi leibkonnapea teenistuse osatähtsuses leibkonna elukoha järgi. Madalaim on see Narvas (58,0%) — leibkonnapea abikaasa teenistuse suure osatähtsuse tõttu, kõrgeim aga Pärnus (72,9%) ja peagu samal tasapinnal ka Harjumaal, kuna Tallinnas ja Tartus selle osatähtsus on peaaegu võrdne (vastavalt 70,7% ja 69,4%).

Teistest tuluallikatest on nime-tamisväärt sotsiaalkindlustuse tulud ja toetused ja kingid, mis andsid kokku 7,4% sissetulekute üldsummast.

Vaatamata võrdlemisi suurele tulule toetustest ja kingidest (4,8%) pole osa leibkondi siiski suutnud oma tuludega katta kõiki väljaminekuid ja oli sunnitud haarama varem kogutud tagavarade järele või siis teema võlgu (peamiselt ostuvõlgade näol); kokku saadi neist allikaist 4,9% sissetulekuist.

Üldiselt peab nentima olukorda, et eesti töölised ei suuda oma eluvajadusi tarvilisel määral rahuldada tavalise leibkonnapea teenistusega peatöökohas, vaid teostavad seda suurel määral teiste sissetulekute abil, mis kõiguvad tulerühmade järgi 25,4% kuni 53,4%-ni ehk keskmiselt 30,6% ümber.

Kõrval sissetulekute osatähtsus eesti tööliste tuludes paistab eriti silma, kui seda võrrelda meie naabermaadega. Kui eesti töölise teenistus peatöökohas moodustas 73,1% tema leibkonna tuludest (ilma laenu- ja tagavarade kasutamiset), siis oli see Norras 87,1%, Poolas 76,7%, Rootsis 83,1%, Saksas 83,2%, Soomes 78,3% ja Daanis 83,1%.

Eespool kirjeldatud üldisest keskmisest tuluallikate osatähtsusest esineb tunduvalt erinevusi, nagu osalt juba märgitud, nii leibkondade jõukuse kui ka elukoha järgi, kuid üldpilt jääb ikka samaks: leibkonnapea palgatulu ei piisa kõigi vajaduste rahuldamiseks, mille tõttu suurel määral ollakse sunnitud hankima kõrvaltulusid.

Leibkondade väljaminekud.

Leibkondade väljaminekuis tuleb nende üldsummast eraldada säästus, mis

on teostunud kas kapitalikogumise või siis võlgade tasumise (sel määral kui viimased ületavad uurimisaastal tehtud võlgu) näol. Ülejäänuna saame leibkondade tarbimiskulude summa, mis moodustab 93,3% kogu väljaminekuist. Järgnevas käsitelus on see puhas tarbimiskulude summa võetud omaette tervikuna (=100%) ja kõik kulude vahekorrad arvutatud välja minnes sellest summast.

Leibkondade kuludest on esikohal kulud toitlusele, nagu tavaliselt ikka piiratud sissetulekuga leibkonnas. Keskmiselt kulus toitluseks 47.14 kr. kuus leibkonnale ehk 57 senti päevas täistoidustatu kohta, mis moodustas 41,8% leibkondade üldsummast. Seejuures toitluskulude osatähtsus tõuseb tulude või jõukuse langedes, ja vastupidi — on seda väiksem, mida suurem oli leibkonna tulu või jõukus, kuigi summaliselt nii tulu kui ja jõukuse tõusuga ka toitluskulu tõuseb, nagu see nähtub järgmisest võrdlusest.

Leibkonnad kuutuluga kr.	Päevane toitluskulu ühele täistoidustatule sentides	Toitluskulu osatähtsus kuluses %
Kuni 75	45	47,0
76—100	51	50,0
101—125	59	42,6
126—150	61	38,0
151—175	60	35,7
176 ja üle	67	33,7

Leibkonnad kuutuluga täistoidustatule (jõukusrühmad) kr.

Kuni 25	42	59,1
26—35	47	50,6
36—45	56	45,1
46—55	62	39,6
56—65	68	37,4
66 ja üle	72	29,0
Kokku	57	41,8

Samal ajal kui kõrgeima kuutuluga leibkonnil toitluseks läheb ümmarguselt üks kolmandik kuludest madalaima rühma ligi poole vastu, on tem. päevane toitluskulu täistoidustatule siiski 67 senti madalaima rühma 45 senti vastu. Veel suurem on erinevus madalaima ja kõrgeima jõukusrühma toitluskulude osatähtsuses ja suuruses.

Leibkonna asukoha järgi toitluskulude arvilisest ja suhtelisest suurusest saame õiglase pildi võrreldes ühte ja samasse jõukusrühma kuuluvaid leibkondi. Võttes võrdluse aluseks jõukusrühma 26—35 kr. kuutuluga täistoidustatule selgub, et erinevused summaliselt siin kuigi suured pole, välja arvatud Tallinn, kus keskmine kulu täistoidustatule päevas on 51 senti teiste linnade 43—44 s. vastu. Kui veel kõrvaldada Tallinna kõrgema toitlusmaksumuse mõju, muutuvad vahed veelgi väiksemaks. Ka suhteliselt ei avalda asukoht kuigi tunduvat mõju toitluskulude suurusele. Tallinnas on see mainitud jõukusrühmas 51,5% Tartu 47,4%, Narva 54,5% ja Pärnu 51,1% vastu.

Toitluskuludele järgnevad suuruselt kulud peavarjule — korterile, küttele ja

valgustusele. Keskmiselt moodustasid need ühe viiendiku (20,9%) töölisleibkondade kuludest, kusjuures korteriuuri selles eraldi oli 12,0%. Ülejäänud osa moodustavad korteri korrashoiu, -sisustuse, kütte ja valgustuse kulud. Võrreldes peavarjukulusid leibkonna-teenistusega peatöökohas selgub, et üürikulud neelavad sellest 16,2%, peavarjukulud kokku aga 28,0%.

Peavarjukulude kõikumine nii summaliselt kui ka osatähtsusest tulu- ja jõukusrühmade, samuti ka leibkonna elukoha järgi on vahest veelgi suurem kui toitluskulude juures. Küsimuse ulatuslikkuse tõttu peab nende erinevuste selgitamine aga jääma erikäsitletule aineks. Siin olgu vaid märgitud, et nii tulu kui ka jõukuse kasvades peavarjukulude osatähtsus analoogiliselt toitluskuludele langeb, summaliselt aga tõuseb, muutudes tunduvalt ka oma koostisvahekorradelt.

Toitlusele ja peavarjule järgnevad suuruselt keha- ja katekulud, mis nõudsid keskmiselt 15,4% töölisleibkondade kuludest. Vastandina toitluse ja peavarjukuludele kehakattekulude osatähtsus tulu ja jõukuse suurenedes tõuseb tunduvalt, olles madalaimas rühmas 11,7%, kõrgeimas aga 18,8% kulusdest; sama nähe esineb ka jõukusrühmis. Seejuures aga ei kasva ühtlaselt kõik selle kuluderühma osad, vaid rohkem kasvavad kulutused sellasteks esemeteks, mis pole esmajärgulise tähtsusega. Leibkondade elukoha järgi nende kulude osatähtsus kuigi oluliselt ei erine.

Kokku moodustavad toitluse, peavarju- ja kehakattekulud 78,1% töölisleibkondade kulude üldsummast ehk summaliselt 1055.86 kr. aastas, mis 11.28 kr. võrra ületab leibkonna-teenistustulu nii peatöökohas kui ka kõrvaltööst kokku. Teiste sõnadega — töölisleibkonna pea-teenistusest jätkub hädavaevalt vaid toitluse, peavarju ja kehakatte soetamiseks, kõik muud tarvidused tuleb katta muudest allikatest saadavate tuludega.

Ülejäänud kuludest, mis moodustavad kokku 21,9%, osutuvad suurimaiks kulud haridusele, kultuurile ja meelelahutusele 5,4%-ga keskmiselt, kusjuures need kulud nii summaliselt kui ka suhteliselt suurenevad jõukuse ja tulu kasvades. Leibkonna elukoha järgi kõigub nende kulude osatähtsus linnades 5,3—6,7% vahel, olles kõrgeim Narvas võrdlemisil väga suurte raadiokulude tõttu.

Tulu ja jõukuse suurenedes näitavad tõusvat suunda ka alkoholi- ja tubakakulud, moodustades keskmiselt 3,9% kuludest, seejuures aga omaette võetuna alkoholi- ja tubakakulude jõukuse suurenedes tõuseb nii summaliselt kui ka osatähtsusest, tubakakulu aga, vastupidi, suhteliselt langeb, kuigi summaliselt suureneb.

Side (post, telegr., telef.) ja liiklemine on kokku nõudnud 2,3% kuludest, tõustes jõukuse kasvades mõlemal alal, eriti aga liiklemise alal.

Ülejäänud 10,3% kulusid jagunevad puhastuse, kindlustuse, maksude, väljaspool leibkonda elavate perekonnaliikmete ülalpidamiseks, palkadeks ja heategevuseks ja mitmesugusteks muudeks vähemateks kuludeks.

Kuidas kulude jagunemine viimase 12 a. jooksul on muutunud, seda näitab järgnev 1925. a. ja 1937/38. a. andmete võrdlus.

	Töölisleibkondade kulude jagunemine Tallinnas %	
	1937/38	1925
Toitlus	39,6	58,5
Kehakate	15,7	15,7
Korter, korterisüstus, küte ja valgustus (ilma puhastuseta)	21,8	14,5
Muud kulud	22,8	11,3

Toitluskulude osatähtsuse langus 58,5%-lt 39,6%-le on katnud korterikulude tõusu ja võimaldanud muude kulude osatähtsuse kahekordistumise. Ainult kehakattekulud on jäänud endisele kõrgele tasemele.

Võrreldes lõpuks eesti töölisleibkondade kulude jagunemist teiste riikide büdžetiurimiste andmetega võime saada teatava ligikaudse pildi nende elatustasemest.

Uurimis-aasta	Toitlus	Korteri-tüür	Töölisleibkondade kulude jagunemine %	
			Kehakate	Muud kulud
Eesti 1937/38	41,8	12,0	15,4	30,8
Läti 1936/37	39,8	—	12,0	—
Norra 1927/28	41,4	11,6	12,2	34,8
Poola 1928	57,5	4,9	15,3	22,3
Rootsi 1923	42,2	9,4	13,4	35,0
Saksa 1937	43,6	12,8	9,1	34,5
Soome 1928	47,6	12,4	11,6	28,4
Daani 1931	30,6	14,2	11,2	44,0

Pidades silmas võrdlemisi suuri vahesid uurimisaegades ja pideva elatustaseme tõusu tõttu toitluse, kehakatte ja muude esmajärguliste tarvete kulude osatähtsuse järjekindlat langust ei paku toodud andmed küll kuigi täpset võrdlust, vaid ainult ligikaudset olustikupilti. Võime sellest siiski nähtada, et eesti tööliste toitluse osatähtsus olevikus on langenud ligikaudu samale tasemele, millel kümme-kond aastat tagasi püüsid Rootsi ja Norra; peaaegu sama pilti näitab ka korteritüüri osatähtsus, kuigi siin tuleb arvestada ka korterite kvaliteeti, mis meil palju soovida jätab.

Ratsionaliseerimisest, tööpinge tõstmisest ja tööliste tervishoiust

L. Johanson

Ratsionaliseerimise läbi tööviljakuse tõstmine on saanud Eesti tööstuses päevaküsimuseks.

Ratsionaliseerimise all mõeldakse kõiki neid muudatusi tootmisprotsessi organisatsioonis, mille läbi tõuseb iga üksiku tööliste töö tulemus. Seda ratsionaliseerimist võib teostada tootmisprotsessi tehniliselt ümberkorraldamise ja töö organisatsiooni muutmise teel. Võib ratsionaliseerida tehnilist protsessi ja võib ka ratsionaliseerida tööd. Viimasel juhul on tegemist füsioloogiliste teguritega.

Ratsionaliseerimisel kapitalistlikus ühiskonnas püütakse saavutada maksimaalset liisaväärtust igas ajaiüksuses sel teel, et suurendatakse töö intensiivsust viimse võimaluseni, vaatamata neile tagajärgedele, mis sellel on tööliste tervisele.

Mõistlik ratsionaliseerimine taotleb ka tööviljakuse tõstmist maksimaalsel määral, kuid selle juures täielikult säilitades tööliste tööjõudlust, kasutades kõiki võimalusi, mida annab vaba töö teadlikkus, kuid jättes kasutamata kõike seda, mis mõjub hävitavalt töölistele.

Andmed, mida annavad uurimused meie tekstiiltööstuses ettevõtetud ratsionaliseerimise kohta, tõendavad seda kurba tõsiasja, et ei arvestata tööliste tervist. See tööviljakus, mis sellise ratsionaliseerimisega saadakse, on lunastatud liig kõrge hinnaga — tööliste tervise enneaegse hävimisega.

Tööviljakus ei tähenda alati viljakat tööd. Kahju, mida tööliste tööjõu enneaegne hävimine tekitab, on ka rahvamajanduslikult arvestatav.

Töösturite, just väiketöösturite ja käsitöötajate, keskel korrutatakse vajadust töö-

viljakust tõsta tööaja pikendamise teel. On õige, et tööviljakus on sõltuv tööajast, kuid ületades määratud piire on need mõlemad tegurid üksteisele vastupidi proportsionaalsed: kui tööpäeva pikkus ületab teatud piiri, siis tööviljakus langeb ja kui tööpäeva lühendatakse teatud määran, siis tõuseb tööviljakus. Klassikaline näide: Kui Zeissi optikavabrikus Jeenas tööpäev lühendati 9 tunnilt 8 tunnile, siis tõusis tööliste töötasu 61,9 pennilt 71,9 pennile, kuigi tükitöö hind jäi endiseks. Tähelepanu: tööpäeva lühendamine tõstis tööviljakust.

Statistik Saitsevi uurimuste järgi 633 käitises oli keskmiselt 6,9-tunnise tööpäeva juures tööliste tööviljakus 2,5, keskmiselt 8,3-tunnise tööpäeva juures 1,97 ja 10,6-tunnise tööpäeva juures 1,83. Kui tööline 100 päevast töötas 67,1 päeva, siis tööviljakus nende 100 päeva kohta oli 1157, kui aga tööpäevade arv langes 62,3-ni, siis — 1209.

Füsioloogia õpetab, et töö kestel kogub organismi väsimusprodukte, mis takistavad tööprotsessi. Mida kauem kestab töö, seda enam koguneb neidprodukte ja seda tugevamini tõkestavad need tööd: tööprotsessi kooskõla laostub, tööliste tähelepanu, mäletamisvõime, ettekujutus, tumestub, liigutuste täpsus ja kindlus kaob, tulemuseks on — kasulike liigutuste arvu vähenemine ja üleaste, kasutute, mitteviljakate liigutuste suurenemine, mis aga nõuavad energia kulutust.

Tulemuseks on tööliste keskel haigestumise tõus.

Kõigil neil tegureil, millest on sõltuv tööviljakus, on ülemmäär, mida ületades tööviljakus väheneb.

Ettevõtjate poolt peetakse kõige kergemaks töövilkakuse tõstmise viisiks töölise koormatuse või tööpinge suurendamist. Ilma et tehtaks mingeid kulutusi käitise sisseasete täiendamiseks, tahetakse samalt elavalt töövilmakuse saada senisest suuremat arvu füsioloogilist tööd. Kui ei ole võimalik tööpäeva pikendada, siis tahetakse suurendada tööhulka senise tööpäeva kestel.

Tööline on tänapäeva vabrikus suure ja keerulise mehhanismi väikeseks kruviks. Kiirus, kuidas funktsioneerib see mehhanism, ei ole sõltuv töölisest. Kui nüüd suurendada seda kiirust, siis töölisel tuleb tahtmatult suurendada ka oma liigutuste kiirust, see on — oma töö intensiivsust. Masinate ajalugu tõendab, et nende kiirus kasvab. Kui masinate kiirust ei saa küllaldaselt suurendada, seal — ühele töölisel antakse töötamiseks enam masinaid, nagu see sünnib tekstiiltööstuses. Töölisel on piitsaks tekitöö. Et suurendada töötasu, selleks püüab tööline enam töötada.

Kuna aga töölise töötasu kapitalistliku valmistusviisi juures määrab tarvete miinimum, siis töö hind langeb seda enam, mida kõrgem on töövilkakus.

Käitise töövilkakuse tõstmise püüe sünnib iga kapitalisti kasutama kõiki tehnilisi täiendusi ja uuendusi. Tehniliselt puudulikult sisustatud käitised selle asemel, et endid tehniliselt täiendada, püüavad oma puudusi kompenseerida tööliste tööpinge tõstmisega, püüdes tööliselt saada võimalikult suuremat energia hulka. Sellepärast näeme, et kõige enam ekspluateeritakse tööliste tööjõudu just pisikäitistes ja käsitöös, kus tehnilised sisseasete ja vahendid on puudulikud ja ajast maha jäänud, samuti ka neis suurkäitistes, kus tehnilistele uuendustele küllaldest tähelepanu ei pöörata.

Kuni uue-aja alguseni ei tunnud inimesugu muud töö ratsionaliseerimise vahendit kui ainult tehnika täiendamist. Nüüd on tekkinud uued töö organisatsiooni teaduslikud meetodid, Taylori, Bedaux' jne. süsteimid.

Ratsionaliseerimise juures unustatakse vana tõde, mis on avaldatud sõnades, et kapital peab jääma puutumata, kasutada võib ainult protsente, unustatakse see — inimese suhtes. Füsioloogid võrdlevad inimese töövoimet kapitaliga, tööd — selle kapitali protsentidega. Järeldus: tootlust tuleb nii korraldada, et kasutatakse vaid protsente, inimese tööd, kuid ei hävitata selle juures ta kapitali — töövoimet.

Töötõingimused praegusajal on sageli säärased, et need hävitavad töölise füsioloogilist kapitali. Üheks sääraseks hävitusvahendiks on „ratsionaliseerimisvahend“ — tööline töö-

pinge tõstmine. Selle ja teiste ebatervete vahendite ja tingimuste kaasas käib — töölise tervise ja tööjõu enneaegne hävimine samal ajal, kus peaks eesmärgiks olema: töö tervendamine.

Töötervishoid, töölise tervishoid on üldsuse huvides paratamatu, kuid ettevõtjale, kapitalistile, tähtsusetu. Iga käitis on piiratud tööjõu reservidega, kust võib asendada kõlbmatuid uute, värskete jõududega, haigeid — tervetega, vanu — noortega, surnuid — elavatega. Kapitalistil kui niisugusel ei ole mingit huvi tervishoiu ja tööliste tervise vastu, sellepärast peavadki siin üldsuse huvides käsitlusele tulema riigivõimu korraldusel — töökaitse ja tervishoiu eeskirjad. Haigeid ja vigased, rikutud tervise ja tööjõuetud inimesed on koormaks inimkonnale. Enneaegselt surnud tööliselt jäävad järele perekonnad. Siin ei saa jääda kõrvaltvaatajaks riigivõimu kandjad, kel on ülesandeks üldsuse huvide ja rahva tuleviku kaitse teostamine.

Mitte ühtlaselt ei ole riigid tundlikud nende kaotuste vastu, mis toob tööstuse ebatervete korraldus tööliste tervisele. Kui haigeid, vigased, vanad, lesed ja vaeslapsed jäetakse oma saatuse hooleks, sugulaste ja omaste toetada, amusest elama, siis — riik ei või külmalt pealt vaadata. Demokraatlikud ja kultuurriigid on kehtima pannud sotsiaalkindlustuse seadused, mis nõuavad suuri kulusid. Tööjõu pillamine on — ainuliselt arvestatav. Selles arvestamises jõuti tööandja vastutuseni selle kahju eest, mis käitises tööliste tervisele tekitati. Hiljem muudeti see vastutus kollektiivseks ja riiklikuks.

Tänapäeval kõneldakse profülaktistest, ärahoidvatest, vahenditest haiguste ja vigastuste vastu. Uuritakse töötingimusi ja pannakse kehtima töötervishoiu eeskirju. Tänapäeval kõneldakse rahva arvu juurekasvust, haigestumiste, vigastuste ja surmajuhude arvu vähendamise tarvilisusest. Seejuures on üheks teeks see, kui ka ratsionaliseerimise ja tööliste tööpinge tõstmise juures ei arvestata tööandja vaba taht, vaid üldsuse huve, ning võetakse vaatlusele need vahendid, millega seda tehakse. Ratsionaliseerimise ja töövilkakuse lunastuseks ei või tuua ohvriks tööliste ja rahva tervist. Siin võivad käsitlusele tulla vaid need vahendid, mis ei mõju hävitavalt tööliste tervisele. Tööliste töötingimused ja tervishoiu olud ei või halveneda, vaid peavad paranema nende nõueteni, mida püstitab tervishoiu õpetus. Kõige selle vastu, mis ei vasta tervishoiu nõuetele, tuleb võidelda. Töö peab olema terve ja vääriliselt tasutud. Töötaja peab jääma terveks. Meil ei ole tööjõudu raiskamiseks. Pealegi igal inimesel on õigus inimväärsel elule.

Rootsi klaasitööstus ja -töölised

J. Mikhelson

Kuna Rootsi meie naabermaana võistleb klaasitööstuse saadustega välisurudel meie tööstusega, siis on huvitav saada ülevaadet sealse tööstuse ja töö-

liste olukorra kohta, kuna meie klaasitöösturid poevad alati välismaiste näidete taha ja püüavad väita, et nad ei saa oma tööliste olukorda parandada.

Rootsi klaasitööstus jaguneb kolme ossa: pudeli-, akna- ja väikeklaasitööstuseks. Käesolevas ülevaates puudutame ainult pudeli- ja väikeklaasitööstuse olukorda.

Pudeliklaasitööstuses töötas 1936. a. lõpul 7 käitist, milledest 3 oli täiesti automatiseeritud. Sel alal töötas 800 töolist, neist oli organiseeritud 755, kuuludes rootsi vabrikute ja lihttöölise liitu. Kõikide töölise kohta kehtivad kollektiivlepingud. 5 käitise kohta on kehtimas üldine kollektiivleping, kuna kahe käitise kohta kehtib eraldi kohalik kollektiivleping. Üldiste kollektiivlepingute lisaks on olemas veel eraldi kokkulepped, vastavalt käitiste iseloomule ja elukalliduse piirkondadele. See kollektiivleping kehtib ülemaalses ulatuses kuni 1. juulini 1939. a. Palgad on korraldatud kollektiivlepingutes vastavalt tööaladele ja erisortidele. Masinate juures töötavate töölise nädalapõhitasud on 38,5—42 krooni, millele tuleb lisaks preemia iga tuhande valmistatud pudeli kohta. See lisatasu tõuseb proportsionaalselt tootmistõhususe pärast seda, kui on valmistatud teatav arv pudeleid ööpäeva kohta, ja arvestatakse 40—50% kõrgemaks kindlaksmääratud nädalatasust. Liht- ja mitmesuguste töölise töötasud kõiguvad 77 ja 93 ööri vahel tunnis. 1 kroon vastab umbes meie kroonile ja öör sendile. Alaealiste tunnipalgad kõiguvad 48, 58 ja 70 ööri piires, vastavalt 15-, 16- ja 17-aastastele. Rootsi palgade juures tuleb arvestada seda, et klaasitööstused asuvad suuremalt osalt kõik provintsis, kus elukallidus on madalam, nii et ülaltoodud arve ei saa arvestada Stokholmi elukallidust arvesse võttes, nagu seda tavaliselt tehakse rootsi palgaolusid võrreldes. 18-aastastele naistööliste, keda leidub ainult ühes käitises, makstakse 60 ööri tunnis. Ületunni tasud on 3 esimese ületunni eest kõrgemad 37% ja enam; öötöö eest makstakse 75% kõrgemat tasu. Pühadel ja pühapäevadel tehtud töö eest makstakse 100% lisatasu. Vahetpidamatult töötavates käitistes ei maksta öö- ja pühapäevatöö eest eritasusid nagu meilgi. Ööks loetakse aeg õhtu kella 8 hommiku kella, 6-ni. Töölistel on käitiste poolt haiguskindlustus ja õnnetusjuhtumite vastu kindlustus.

Peale rahapalga tuleb arvestada veel rootsi klaasipuhujate naturatasusid. Tööline, kes on perekonna pea, saab tööandjalt prii korteri, või kui käitisel pole prii korterit anda, üüritakse talle käitise kulul korter. Kui tööline saab lepingu kestvuse ajal oma korteri või maja peremeheks, makstakse talle tööandja poolt iga kuu üüriraha, mis arvestatakse sealsel ringkonna keskmiste kuuüüride järele. Pealeselle saab tööline prii kütte või vastavalt raha kütte muretsemiseks ning prii kartulimaa või selle asemel rahalist tasu. Need naturatasud ei kehti naistööliste ega ka alla 18-aastaste töölise kohta.

Tavaliseks tööajaks on 48 tundi nädalas. Tööaja algus ja lõpp määratakse iga käitise kohta eraldi kindlaks. Päevatöölised töötavad tavaliselt 8½ tundi päevas, kusjuures laupäeval päeval tehakse selle tõttu 5½ tundi. Ületunde tehakse võrdlemisi piiratud arvul.

Väikeklaasitööstuses tegutses Rootsis 47 ettevõtet 3550 töolisega. Meesalaaliste töölise arv tõusis neis käitistes 700-le ja naistööliste arv ümmarguselt 100-le.

Tööpuudus oli mõned aastad tagasi võrdlemisi suur, kuid langes 1937. a. madalamale, kui kunagi varemalt. Vabakutseühingutesse on organiseerunud selle ala töolistest 3124. Üleriigiline kollektiivleping haarab 21 käitist, teistega on sõlmitud kohalikud kollektiivlepingud, mis oma sisult ei erine palju üleriigilisest lepingust. Kollektiivlepingutele on lisatud äärmiselt üksikasjaliselt koostatud tükitööde hinnakirjad. Kindlaksmääratud tükitöö hinnakirjadelle makstakse lisatasu veel vastavalt tööalale ja kutsele 21—50 protsendini. Lihvijate keskmiseks tunniteenistuseks oli 1,06 kr. Poolautomaatmasinatega töötavate töökohtade töölise töötasud on arvestatud samuti tükitöö tabelite järele. Keskmiseks tunnitaskuks oli 2,7 kr. töökoha kohta. Pealeselle makstakse ka siin lisatasu 30—47 protsendini. Lihttöölised saavad 68 ja kütjad 70 ööri tunnis, pakkijad j. t. 72 ööri tunnis. Noored abitöölised 14—20 aastani saavad vastavalt vanusele 28—58 ööri tunnis. Ületunnitasud on korral-

datud samuti kui eespool kirjeldatud pudeliklaasitööstuse töölistel. Töölistele antakse prii korter või korteriraha, mille normid kõiguvad perekonnaseisu ja vanuse järele 30—150 kroonini aastas. Sama tabeli alusel makstakse korteriraha ka oma korteri või oma maja omanikule.

Tööandjad on Rootsis kollektiivlepingute sõlmimisel peetud läbirääkimistel alati juhtinud tähelepanu madalamatele palkadele ja madalamatele produktiooni kuludele teistes maades ning on toonud seda põhjenduseks, miks rootsi klaasitööstuse palku ei saa tõsta vajalikele kõrgusele. Tähtsamateks konkurentideks mitte ainult välisturgudel, vaid ka siseturul on Saksamaa ja Soome, nimetatakse ka Eesti nime. Töö ja puhkeag on peajontes samasugune kui pudeliklaasitööstuses.

Erilist ratsionaliseerimist pole viimastel aastatel ette võetud. Pudeliklaasitööstuses läksid juba mitme aasta eest 3 käitise masinatega pudelite valmistamisele. Näiteks oli Surte käitise toodang 1936. a. 53 miljonit klaaseset, Hammari tehas valmistas 30.000 pudelit ööpäevas ja Ornäs 20.000 pudelit öö-

päevas. Viimases käitises püstitati uus vann ja imevklaspühumismasin, mille tõttu käitise toodang tõusis 30.000 pudelile ööpäevas.

Ratsionaliseerimisega ühenduses pole vallandamisi ette võetud, kuid tööliste arvu tahetakse tulevikus piirata. Aknaklaasitööstus on täielikult automatiseeritud. Väikeklaasitööstuses pole samuti suuremaid muudatusi. Poolautomaatmasinate arvu on tõstetud. 1936. aastal oli poolautomaatmasinaid selles tööstusharus 50.

Kutsehaigustest on vähemal arvul ette tulnud väikeklaasitööstuses n.-n. klaasipuhujate pimedust, mis on eriline kutsehaigus ja tekib suure kuumuse tagajärjel ja teeb töölise pikapeale töövõimetuks. Tööstuse olukord on üldiselt soodus. Väljaveo vähenemine on teiselt poolt kompenseeritud siseturu tarbimise tõusuga. Keskmised palgad kokku võttes olid 1936. a. väikeklaasitööstuses tunnis 91 ööri, päevas 6,21 krooni ja nädalas 36,23 kr. ja aastas 1.641 kr.; pudeliklaasitööstuses tunnis 1,1 kr., päevas 8,46 kr., nädalas 50,62 ja aastas 2.411 kr. Natuuratasudest oli juttu eespool.

Ülevaade käitiste olukorrast aastavahetusel

Järjekordsed küsimustikud, mis koda saatis oma valijaile veebruaris, annavad ülevaate käitiste ja tööliste olukorrast aastavahetusel — detsembrist veebruarini.

Laiaslaadatud küsimustikele tuli vastuseid 89 käitiseist 21.540 töölisega.

Olukord käitises. Olukord on aruandeperioodil halvenenud 13 käitises, milledest enamus) töötab osalise töökoormatusega, 2—5 päeva mädalas. Tööolud on paranenud 5 käitises ja 71 käitises püsis olukord muutmatusena.

Palgaolud. Palgaoludes suuremaid muudatusi üldiselt ei esine. Praegu on terves reas käitises palgakõrgenduse nõudmised pooleni. Muudatuste puudumisel üldiselt jätame selles numbris avaldamata igakordse tabeli palgaolude kohta ja piirdume vaid muudatuste märkimisega üksikute käitiste kaupa.

Palku on vähendatud: ETK Kopli metallitehastes tükitöö hindu osaliselt kärbitud 5—30%; Riigi Sadamatehastes tükitöö hindu vähendatud; a.-s. „Talliskivi Tehased“ Tallinna tehases osal töölistel palka kärbitud 5 snt. tunnis. Kehra sulfaattselluloositehases tükitöö hindu kärbitud osaliselt 22—

35%; Tekstiiltööstuses „Koduma“ tükitöö hindu vähendatud ca 20%, kohati isegi rohkem. Sindi tekstiilvabrikus vähendati siitsi-osakonna pakkijate palku 25%. Töökoormatust on tõstetud ca 60%. Samuti on töökoormist tõstetud ja palku kärbitud E. Metsatööstuse Tartu lauatehases. Kokku on palku — peamiselt tükitöö hindu — kärbitud 7 käitises 2010 töölisega.

Palku tõsteti Joh. Carri köievabrikus 2—3 snt. tunnis; „Arba“ metallitööstuses 3—5 snt. tunnis; „Päevalehes“ palku tõsteti keskmiselt 7%. Ajalehe-osakondadest juurepanek öötöö arvel kuni 25%. A.-s. G. Inovkeris üksikute tööliste palku tõsteti 5—10%; Keila villaketramise vabrikus 79 töölisel 1—10 snt. tunnis; „Merkur“ nõõbitööstuses üksikutele töölistele kuni 10%; „Aivaz'is“ üksikutele töölistele 2—5 snt. tunnis; A.-ü. „Ilutruk'is“ 1/3 tööliiskonnale 0,5—5 kr. mädalas. A & M. Univeri jahuveskis 1 snt. tunnis. „Estonia“ villavabrikus 1 snt. tunnis üksikutele töölistele. Etlamaa Turbatööstuses osaliselt palku tõstetud 1 snt. tunnis 71 käitises palkades muudatusi ei ole.

Töölise arvu muutusi. Detsembrist veebruarini on Tallinna käitistesse töölisi juure tulnud: ehitustööstusse 67, metallitööstusse 23, teistesse tööstusharudesse 3—19 töölisi. Kokku 576. Samal ajal on töölt lahkunud 689 töölisi. Provintsis on juure tulnud 215, lahkunud aga 526 töölisi. Seega on töölise arv Tallinnas 113 ja provintsis 311 võrra vähenenud.

Töölt lahkunute hulgas on vallandatud:

Tallinnas — oskamatusel pärast 4, töö vähesuse tõttu 451, vastolu tõttu tööandjaga 7, muil põhjusil 211. Kokku 673. Omal soovil lahkus 33 töölisi.

Provintsis — töö vähesuse tõttu 307, oskamatusel pärast 5, vastolu tõttu tööandjaga 11, muil põhjusil 170. Kokku 493. Omal lahkus 33 töölisi.

Sotsiaalseaduste ja -määruste täitmise alal märgib väärnähtusi 11 aruannet.

Mõtteid noortöölise organiseerimisest ja töösunduse teostamisest

Aug. Pihlak

Noortöölise organiseerimise mõte pole Eestis uus. Varem katsetasid sellega ka poliitilised parteid, luues tööliskoortte tarvis maailmavaateliselt erinevaid ühinguid. Nüüd on noortöölise küsimus ka kutseühingutes kerkinud päevakorraks. Noortöölised on selleks taimelavaks, kust võrsuvad töölisliikumise tuleviku kandjad. Oleks kindlasti suureks kaotuseks Eesti töölisliikumisele, kui jäetaks kõrvale see osa, kes õpipoiste ja abitöölise näol moodustab suure arvu tööliskonnast. Ka on noortel suur tähtsus tööhindade kujundamisel, sest on sagedased nähted, et noorte juureõpetamise teel püüavad tööandjad ka madalamaid palku peale suruda.

Kuidas peaks toimuma noortöölise organiseerimine?

Noortöölise sundorganiseerimisega on tehtud katseid mitmel maal.

Demokraatliku riigikorra juures ei tule muidugi kõne alla sundorganisatsioonid.

Kes aga peaks meil juhtima noortöölise organiseerimist ning miks meie tööliskoored on senini jäänud eemale töölisorganisatsioonidest?

Põhjusi siin on palju. Esiteks olid meie varem noortöölise organisatsioonid liig killustatud poliitilistest ideedest, mille tõttu nad paljudele polnud vastuvõetavad. Teiseks on sellele küsimusele vähe rõhku pandud kutseühingutes. Kolmandana võiks aga märkida seda, et meil on olemas rida alatise organisatsioone, kelle liikmeskond peagu eranditult koosneb tööliskoortest. Säärseist paistab eriti

silma NMKÜ, kellel on osakondi peagu igas suuremas töölisrajoonis ja käitises. Niisugust omapärast „organiseerimist“ tehakse siis sageli käitise direktori isikliku kaitse ja juhatuse all.

„Rahvalehe“ juhtkirjanik leiab kogu, et need organisatsioonid on tegelnud noorte isetegevuse õhutamise ja tööerakendamisega.

Missugust vilja aga igasugune „tööerakendamine“ on kannud, sellest saab aru ka mainitud lehe juhtkirjanik, kui ta „kraade-kultuse“ likvideerimiseks soovib töökohustuse teostamist. Säärast sundkohustust propageeris ka mõni aasta tagasi isand E. Joonas, soovitades „Päevalehes“ töölaagrite asutamist ja leides, et: „Sedasi riik ja ühiskond astub korraldava tegurina vahele noortöölisele teel ellu.“

Kahjuks aga ei saa töölisorganisatsioonid jagada neid seisukohti.

On õige, et noortöölise seas on maad võtnud vaade, nagu poleks füüsilist tööd tegija üldse inimene. Seepärast püütakse end kõrvale hoida töölise ühiseist taotlusist ja organisatsioonist. Võib arvata, et sundusliku töökohustuse alla võib sattuda üsna palju noori. Võimalik küll, et seal õpetatakse noortele kätte ka mõni kutseala. Kuid kas selle kutse taotleja hiljem veel leiab õige kodu ja koha tööliskonnas ning ühiskonnas? Kas ta saab oma töö eest inimväärset tasu? On meil vähe oskustöölisi, kelle teenistus pole kaugelki see, mis tal peaks olema? Nii kaua, kui meie tööandjaid ei kohustata maksma oma töölisele inimväärset

töötasu, ei lahku noortest n.-n. tööpõlguse vaim. Kõigepealt peaks teostatama noorte kaitse nii, et nad tunneksid end tulevikuski teiste vääriliste kodanikena. Need targad mehed, kes kirjutavad tööpõlgusest, peaksid mõtlema ka sellele, kui palju on meil tegelikult elus väärnähteid, mis sunnivad tööd põlgama. Narvas ja Koplis tööinvalidid, kes viiskümmend aastat kestnud töö tasuna peavad elama viletsates barakkides ja kerjama kaaskodanikelt armuandeid, ei meelita arvatavasti noori käitistesse tööle ja sunnivad lootusetult käega lööma tööliste ühisele asjale. Pole ka vähe neid noori, kes teenivad 10 kr. kuus, ja sedagi ei tasuta neile korralikult. Terves reas käitistes tehakse oskustööd õpipoisi palgaga.

Noortööliste antavad väärad tasud ja kaastööliste kurb saatus on igatahes olnud tähtsaks põhjuseks meie noortööliste tööpõlgusele, ning tööpõlgus omakorda kraade-kultuuri levimisele. Selle vaimu vastu tuleb võidelda. Noortööliste tuleb anda elumõte, nad tuleb tuua tagasi ühiskonda ja tööliiskonda. Noortöölisti tuleb organiseerida ja seda peaksid teostama

need, kes ise on võitlemas tööliiskonna elujärje parandamise eest. Siis võib oodata sellest organisatsioonist tulemusi. Nendeks organisatsioonideks on kutseühingud. Õiglane töötasu, kaastööliste abistamine ja sotsiaalseaduste kehtivuse eest võitlemine on kutseühingute ülesanne. Nende sihtidega peaks aegsasti tutvustama ka noortöölisti.

Tantsupeod ja poksikursused peaksid omandama noortööliste elus alles teise järgu tähtsuse. Kuid neidki ei tohi välja lülitada. Vajab ju tööline samuti lõbu ja sporti, nagu iga teinegi inimene. Kutseühingud omalt poolt peaksid rohkem rõhku panema noortööliste huvidele. Tuleks kutsuda ellu eriline keskus, mille liikmeks peaksid olema kõik kutseühingud. Kindlasti peaks ametis peetama ka noortööliste instruktoreid ning antama välja noortööliste ajakirja.

Kui riiki ja ühiskonda tõesti huvitab noortööliste saatus, ja kui nad oma toetust ei keela, siis jõuaksime sel teel selleni, et noored muutuvad väärtuslikeks kodanikeks, kelle peale võib panna lootusi tööliisliikumise ja kogu Eesti riigi tuleviku kindlustamisel.

Ülevaade Tööliiskoja tegevusest

Tööliiskoja üldkoosolek.

16. aprillil s. a. toimus Tööliiskoja muumes Tööliiskoja üldkoosolek. Päevakorras oli 1938/39. a. tegevuse ja rahaline aruanne ja 1939/40. a. tegevuskava ja eelarve. Tööliiskoja esimees J. Kurvits peatus oma kõnes tähtsamate momentide juures koja viimaseaegses tegevuses. Koda püüdis kõigiti kaasa aidata kutseühingute olukorra normaliseerimiseks seoses uue kutseühingute seadusega, vastavalt kutseühingute seisukohtadele. Nii on kutseühingute ja Tööliiskoja poolt esitatud ühine normaalpõhikirjade kava. Samuti on Tööliiskotta kokku tulnud ca 20.000 tööliste allkirjaga nõudmised vastu astuda sotsiaalseaduste hallvendamisele. Koda on koostanud ettepaneku lasteabirahna seaduse asjus, astus korduvalt samme tööliiskorterite kätisimuse korraldamiseks jne.

Nõunik A. Renning andis selgitusi aruande kohta, märkides, et koja tegevuse peamine rõhk on kandunud selgitus- ja organiseerimistööle tööliste keskel. On ametisse palgatud tööliisvanemate instruktorid, kellele kaasabil on reas käitistes ellu kutsutud tööliiskonna

asutused. On loodud tööliisvanemate omaabi korraldus tööliisvanemate fondi näol. On korraldatud kursusi ja loenguid Tallinnas, Koplis, Tartus, Narvas, Sindis, Kundas, Türil, Turbas j. m. Koja esindajad kõnelesid 161 tööliiskooolekul. On kirjastatud „Tööliisvanema ja kutseühinglase käsiraamat“ ja „Määrused töötervishoiu ja tööõnnetuste vältimise alal“. „Tööliiskoja Teataja“ tiraaž ületas 2000 eksemplaari. Kutsuti ellu koja Tartu esindus, mis arendas edukalt tegevust. Koja juriidilise nõuande korraldus on loodud Narvas (seni oli juriidiline nõuande korraldatud Tallinnas, Tartus ja Pärnus). Jatkus ühistegelise selgustöö. Kutseühingute organiseerimise alal ei saa koda täita kutseühingute keskliidu ülesandeid, püüab aga töötada tihedas kontaktis kutseühingutega. Tegevuskava ja eelarve kohta andis selgitust peasekretär L. Metslang. Tööliiskoja tegevus areneb edasi senises vaimus, kusjuures tuleb eriliselt rõhku panna kutseühingute ja tööliisvanemate tegevusvabaduse kaitsele.

Läbirääkimistel peatuti eriti ebanormaalse olukorra juures, mis kestab Tööliisühingute

Keskliidus. Mitmed sõnavõtjad märkisid, et ei saa leppida olukorraga, kus tööliskonda puurtuvaid seaduskavva ei saadeta Tööliskojale seisukoha võtmiseks. Läbirääkimiste kokkuvõtteks võeti ühel häälel vastu järgmised resolutsioonid:

Tööliskoja üldkoosolek 16. aprillil 1939. a.

1) leiab, et tööstuse kandevõime ja tööliste töövõime tõusu seisukohalt ei saa leppida praeguse madala palgatasemega ning et on täiesti õigustatud tööliste palgade ulatuslikum tõstmine, mis oleks tunduvalt suurem elatusmaksimuse tõusust ja mida pole võimaldanud Töötühvide lahendamise komisjoni tegevus. Selle olukorra muutmiseks on vajaline palgavõitluse vabaduse juhuleseadmine; eeskätt aga Tööliskoja juhatus peab jätkama pingutusi töötühvide lahendamise seaduse muutmiseks selles mõttes, et kutseühingul oleks töötüli algatamise ja tööliste esindamise õigus ning et oleks võimalik töötühinguste korraldamine üle tööstusharu;

2) leiab, et peab panema piiri tööliste terise väljakurnamisele ja tööpuuduse süvendamisele, mis areneb „ratsionaliseerimise“ tähe all ja mille otseseks tulemuseks on vanemate tööliste vallandamine. Selles olukorras ei tohi enam viivitada vanaduse ja invaliidisuse vastu kindlustamise kehtimapanekuga, samuti on vaja, arvestades eriti tööpinge tõstmist, suurendada palgalise puhkuse aega 2 nädalani.

Koja juhatus peab ka edaspidi olema valvel, et tööliste omavalitsus haigekassades jääks piisima.

Koosolek konstateerib, et tööliskorterite küsimuse korraldamise alal pole saavutatud tulemusi, hoolimata kõikidest lubadustest; küll aga on märgata, et olukord veelgi halveneb üüride järjekindla tõusu tõttu, ka vabrikute korterite osas.

Ei saa enam viivitada praeguse väljakanatamatu olukorra lõpetamisega. Riik peab asuma väikekorterite ehitamisele. Samuti peab riik kohustama tööandjaid varustama töölisi odavate ja tervishoidlike korteritega;

3) konstateerib, et kutseühingute normaalne tegevus on ikka veel tõkestatud ja kutseühingute seadusega kindlustatud tööliste omavalitsus E. T. Keskliidus ellu viimata, samal ajal areneb aga takistamatult tööandjate organiseerimine. Koosolek on seisukohal, et see olukord on tööliskonnale kahjulik, ei lase end õigustada ega tohi kauemini kesta;

4) leiab, et praegusel ajal, kus tööandjad alustasid rünnakut töölisvanemate ja nende õiguste vastu, tuleb töölisvanemaid tihedalt koonduda oma valitud keskuse — Tööliskoja — ümber, võideldes oma õiguste laiendamise ja kindlustamise ning kogu tööliskonna olukorra parandamise eest.

Tööliskoja 1938/39. a. tegevuse aruanne ja rahaline aruanne ning 1939/40. a. tegevuskava ja eelarve võeti ühel häälel vastu.

Koja sotsiaalpoliitilised algatused ja samum tööliste kaitseks.

Tööstusettevõtete töövõtjate lasteabiraha seadus.

Sotsiaalministeeriumis ja majandusministeeriumis on juba pikemat aega arutusel lasteabiraha maksmise seaduseandliku korraldamise küsimus tööstusettevõtteis töölisile ja teenijale. Sotsiaalministeeriumis on valminud vastava seaduse kava, mille kohta ministeerium võimaldas Tööliskojal võtta seisukoht. Ministeeriumi eelnõu alusel koostas Tööliskoda oma ettepaneku, mis esitati märtsi lõpul majandus- ja sotsiaalministrile.

Tööliskoja ettepanek erineb ministeeriumi kavast kõigepealt sellega, et lasteabiraha õigus on ulatuslikum kui ministeeriumi kavas. Nimelt on lasteabiraha saamise õigus tehtud sõltuvaks palgalise allumisest haiguskindlustusele tööstusliku töö seaduse alusel. Selle kohaselt maksetakse abiraha tööstusliku töö seaduse alusel haiguskindlustamisele kuuluvaile palgalisile nende ülalpidamisel olevatelt seaduslikelt, adopteeritud, legitimeeritud, teise abikaasa eelmistest abieludest või vallaslastena sündinud lastelt ja naispalgalisile ka vallaslastelt. Lasteabiraha saamise õiguse omavad eeltähendatud palgalised alates päevast, mil nad tööstusliku töö seaduse alusel alluvad haiguskindlustusele. Lasteabiraha maksetakse palgasaaajale, arvestades palgasaaaja üldist laste arvu, 25—40 snt. tööpäeva eest lapselt. Lasteabiraha maksmine toimub üleriikliku lasteabiraha kassa poolt. Tööstuslike käitiste valdajad on kohustatud maksma lasteabiraha kassasse makse vastavalt käitistes töötavate tööliste ja teenijate arvule. Maksude suuruse määrab iga aasta kohta Vabariigi Valitsus majandusministri ja sotsiaalministri ühisel ettepanekul. Lasteabiraha kassa võib kinnitatud eelarve järgi lasteabiraha maksa ka suuremate normide järgi kui eespool on tähendatud. Kassa organeiks on nõukogu ja juhatus. Kassa nõukogu koosneb tööstusliku töö seaduse alusel haiguskindlustusele alluvate tööstuskäitiste valdajate ja neis käitistes töötavate tööliste ja teenijate esindajaist võrdsel arvul ning ühest majandusministeeriumi ja ühest sotsiaalministeeriumi esindajast. Lasteabiraha määratakse palgasaaajale: 1) tööle võtmise päevast arvates, kui palgasaaaja tõestab oma õiguse abiraha saamiseks hiljemalt ühe kuu jooksul, vastavalt käesolevale seadusele, 2) selle tähtaja möödumisel nõudmise esitamise päevast arvates, kui sellele järgneb abiraha saamise õiguse tõestamine hiljemalt kolme kuu jooksul, 3) hiljem tõestatud nõudmise esitamise päevast arvates.

Sadamatöölise keskmised päevapalgad.

Kaubandus-tööstuskoja ringkonnad on alustanud aktsiooni Kinnitusameti otsuse muutmiseks, millega määrati kindlaks sadamatöölise keskmised päevapalgad 1939. a. kohta. Need keskmised päevapalgad on aluseks Töölise Kindlustusühingule õnnetuste puhul sammete maksimisel. Aktsioon on alustatud selleks, et neid norme vähendada ja selle kaudu saavutada sammete summade

vähennemist. Kindlustusühing saab stevidoridelt ja kontoribelt palgast vastava protsendi ja arvab, et sellest protsendist ei jatku sammete katmiseks. Kuna aga stevidorid ei taha kindlustusühingule maksetavat protsenti tõsta, siis on nad ühinenud ülalnimetatud aktsiooniga ja toetavad normide vähendamise nõuet.

Tööliskoda, toetades Sadamatöölise Ametiühingu seisukohti, esitas sel puhul Kinnituskogule märgukirja, milles tähelepanu juhiti sellele, et kehtivad normid pole kuigi suured. Keskmiseks päevapalgaks sadamatöölisel oli 1938. a. kr. 6.92, seega on sadamatöölise aastapalga summa kr. 2076.— ja Kinnitusameti poolt kinnitatud summa on võetud ca 25% madalamana.

Kui Kinnitusühing ei tule välja oma summadega õnnestuste maksmiseks, siis selleks on tal võimalus määrata kindlaks vastavad % stevidoridele ja kontoreile. Olgu siin märgitud, et stevidorid ongi juba varemajal aastail seda arvestanud ja on oma kaupade laadimise kui ka lossimise tariifid (kaubasaatjalt võetav tasusumma) koostanud maksimaalse kindlustusühingu protsendi sissevõtmise alusel (10—12%). See tariif kehtib juba kümme aastat ja kõik kaubasaatjad maksavad selle järgi. Tegelikult kindlustusühing võtab stevidoridelt ja kontoreilt vaid 5—7%, seega vähem kui ta võiks võtta. Järelikult tariifide alusel tekib sel alal stevidoridele kui ka kontoreile ülejääke, ja et

neid säilitada, selleks ongi stevidorid ühinenud Kindlustusühingu aktsiooniga ning tahavad kogu raskuse asetada tööliste õlgadele.

Kutsealalise kirjanduse küsimus.

Tööliskoda on eriti huvitanud sellane rakenduskirjandus, mis võimaldaks tööliste täiendamist oma kutse alal, seega oma kvalifikatsiooni tõstmist. Kutsekirjanduslike raamatute suuremal määral kirjastamiseks ja seni sel alal esinenud puuduste kõrvaldamiseks astus koda vastavalt kutseühingute seisukohtadele samme Haridusministeeriumis. Haridusministeerium, arvestades küsimuse suurt tähtsust, peaks algatama rakenduskirjanduse süstemaatilist kirjastamist tööstuslikel oskusaladel, mis muidugi on mõeldav riigi rahalisel toetusel, kuna kirjastatavad teosed peavad olema hinnalt tööliste kättesaadavad. Selle kirjastustegevuse puhul tuleks pidevalt arvestada töölisorganisatsioonide seisukohti, korraldades tarbe korral vastavaid nõupidamisi. Tööliskoda püüab siin asjale omalt poolt kaasa aidata tema kättesaadavates materjalide abil.

Tööliskorterite küsimuses

otsustas koja juhatus algatada vastavates asutustes seaduse väljatöötamist, millega oleksid täpselt fikseeritud tööandjate kohustused tööliste vabrikukorteritega varustamise alal, ja nimelt korterite arvu, korteri tervis- hoiu ja üüride reguleerimise alal.

Välismaalt

Norra kutseühingute keskliit 40-aastane.

Käesoleval kevadel, 1. aprillil, pühitses Norra kutseühingute keskliit oma 40-aastase tegevuse juubelit. Nõrgast organisatsiooni eost arenes 40 aasta jooksul tugev tamm Skandinaavia ja kogu maailma kutseühingulises liikumises. Olgu siinkohal tuletatud meele vaid seda, et viimase 4 aasta jooksul keskliidu liikmete arv kasvas 170.000 340.000- ni. Sellane määratu jõudude suurenemine muutis tunduvalt kutseühingulise liikumise asendit ühiskonnas. Kutseühinguline liikumine ei saa enam piirduda ainult käsi- ja tööstustöölise huvide kaitsmisega. Üle kolmandiku liikmeskonnast koosneb sporttöölisest ja meremeestest, kalureist ja vaalapüüdjaist, metsa- ja põllutöölisest, era- ja avalike asutuste teenijast.

Norra kutseühinguline liikumine on saavutanud ühiskonnas juhtiva positsiooni, kusjuures on võimalik enam võita, kuid ka enam kaotada kui enne. Vastutus on samal ajal kasvanud, kuna ka töölispartei on pääsnud juhtivale kohale. Kutseühingute ja partei vahel valitseb tihe koostöö.

Norra kutseühingute saavutused möödunud aastal on küllaltki märkimisväärsed. 80.000 töölisel suudeti uute kollektiivlepingu-

tega palku tõsta 0,6—8,9%. Suurem osa töölisi sai 7,5% palgakõrgendust.

Nende palgaliikumistega saavutatud palgatõus ulatub aastas kuni 20 miljoni kroonini.

Propagandaks ja kasvatus- ning selgitustööks kasutati kõiki moodsaid agitatsiooni vahendeid. Kutseühingulisest liikumisest tehti film, mida näidati kogu maal suure eduga.

Metsatöölise ja vaalapüüdjate palkades tuli ette mõningaid vähennemisi, kuna teised töölised suutsid oluliselt parandada oma olukorda kollektiivlepingutega.

Keskliidul oli asutamisel 1899. a. kõigest 15.000 liiget. Sõja-aastail tõusis liikmete arv 147.000- ni. Viimase kümme aasta jooksul on liikmete arv kasvanud 3-kordseks.

Käesoleval juubeliaastal on Norras eriti suureulatuselisi kollektiivlepingute võitlusi. Pole põhjust kahelda, et norra kutseühingud ka käesoleval aastal ületavad tekkivad raskused.

Norra kutseühingute tegelased on Eestile ja meie töölisliikumisele alati suhtunud suure huvi ja soojusega ega ole keelunud vanema vennana omapoolset kaasabi meie töölisliikumisele rasketel aegadel, mille eest olgu öeldud juubilarile kõige soojem tänu.

Rootsi kutseühingute suur edu möödunud aastal.

Rootsi kutseühingute keskliidul valmis hiljuti kokkuvõtte möödunud aasta tegevuse kohta. Aruandest selgub, et rootsi kutseühingute võidukäik on jätkunud peatumatult.

Aastavahetusel oli liitunud rootsi kutseühingute keskliiduga 42 liitu, kokku 7.407 kohaliku osakonnaga. Aasta jooksul suurenes osakondade või kutseühingute arv 362 võrra. Liikmete arv suurenes aasta jooksul 57.713 võrra ehk 6,9%. Keskliidu liikmete arv oli 31. detsembril 897.947. Käesoleval aastal on keskliitu astunud veel uusi kutseühingulisi liite, nii et liikmete arv ulatub nüüd üle 900.000. Viimase kümne aasta jooksul on liikmete arv tõusnud kahekordseks. 1928/29. oli liikmeid keskliidus 469.409. Naisliikmeid oli käesoleva aasta vahetusel 135.316.

Kõige enam kasvas metallitöölise liit — 6.712 uue liikme võrra. Saeveskitöölise liit kaotas 1.196 liiget saeveskitöölise üldise vähenemise tõttu, mille põhjuseks on tööstuse kontsentratsioon ja väga tunduv ratsionaliseerimine.

Liidud maksid keskliidule aastaks 3.296.016 krooni liikmemaksu. Samal ajal makseti keskliidu poolt toetusteks 493.920 kr. Mitmesugusteks muudeks toetusteks määrati peale nimetatud summa 800.647 krooni, millest suurem osa läks hispaania rahva ja poliitiliste põgenike toetamiseks. Mitmesuguste töölisrahvamajade ehitamiseks laenati 327.976 kr.

Haridus- ja enesearendamistöök on liitunud organisatsioonid kulutanud aasta kestes 300.671 kr. Töötas 1.875 õpiringi 38.738 liikmega.

J. M.

Uusi sotsiaalseadusi

Kindlustusametite otsused keskmiste palkade kohta.

a. Lihttöölise keskmine päevapalk.

Tööinspektori ringkonnad	1. jsk.	2. jsk.	3. jsk.	4. jsk.	5. jsk.	6. jsk.	7. jsk.	8. jsk.
	Nõmme linn							
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Täisealised meestöölised (üle 17 a.)	2.88	2.80	2.45	2.40	2.40	2.25	2.45	2.40
Täisealised naistöölised (üle 17 a.)	1.86	2.—	1.85	1.90	2.10	1.83	1.85	1.80
Alaealised meestöölised (15—17 a.)	1.60	1.90	1.80	1.60	1.80	1.59	1.80	1.68
Alaealised naistöölised (15—17 a.)	1.35	1.50	1.50	1.40	1.50	1.32	1.50	1.32
Lapsealised meestöölised (kuni 15 a.)	1.10	1.30	1.20	1.10	1.35	1.05	1.15	1.05
Lapsealised naistöölised (kuni 15 a.)	—90	1.—	1.—	1.10	1.05	—87	—95	1.05

2. jsk. tööinspektori ringkonnas Keilas, Kuresaares, Haapsalus ja Harjumaal on lihttöölise keskmised päevapalgad vastavalt: Kr. 2.40, 1.80,

1.60, 1.30, 1.10, —90 ja Paldiskis, Kärddlas, Lääne- ja Saaremaal vastavalt: Kr. 2.20, 1.60, 1.50, 1.20, 1.—, —80.

b. Ehitustööde töölise keskmine aastatöötasu.

Tööinspektori ringkonnad	1. jsk.	2. jsk.	3. jsk.	4. jsk.	5. jsk.	6. jsk.	7. jsk.	8. jsk.
	Nõmme linn							
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Täisealised meestöölised	1.250.80	1.080.—	1.038.40	1.200.—	912.—	900.—	1.048.—	936.—
Täisealised naistöölised	684.40	720.—	566.40	800.—	620.—	552.—	569.—	552.—
Alaealised meestöölised	684.40	650.—	531.—	640.—	520.—	462.—	569.—	498.—
Alaealised naistöölised	448.40	540.—	443.—	520.—	470.—	393.—	455.—	399.—
Lapsealised meestöölised	354.—	430.—	354.—	390.—	400.—	315.—	356.—	318.—
Lapsealised naistöölised	306.80	320.—	295.—	300.—	330.—	297.—	291.—	312.—

2. jsk. tööinspektori ringkonnas Keilas, Kuresaares, Haapsalus ja Harjumaal on ehitustööde töölise keskmine aastatöötasu vastavalt: Kr. 900.—,

600.—, 540.—, 450.—, 360.—, 270.— ja Paldiskis, Kärddlas, Lääne- ja Saaremaal vastavalt: Kr. 830.—, 560.—, 500.—, 420.—, 330.—, 250.—.

c. Kaupade käsitlemise käitiste töölise keskmine aastatöötasu.

Tööinspektori ringkonnad	1. jsk.	2. jsk.	3. jsk.	4. jsk.	5. jsk.	6. jsk.	7. jsk.	8. jsk.
	Nõmme linn							
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Täisealised meestöölised	1.650.—	720.—	788.90	990.—	778.—	675.—	789.—	720.—
Täisealised naistöölised	684.40	480.—	551.90	700.—	650.—	552.—	552.—	549.—
Alaealised meestöölised	684.40	435.—	501.50	580.—	519.—	462.—	499.—	495.—
Alaealised naistöölised	448.40	360.—	443.—	460.—	466.—	393.—	459.—	396.—
Lapsealised meestöölised	354.—	290.—	354.—	354.—	389.—	315.—	324.—	312.—
Lapsealised naistöölised	306.80	215.—	295.—	318.—	336.—	297.—	282.—	309.—

2. jsk. tööinspektori ringkonnas Keilas, Kuresaases, Haapsalus ja Harjumaal on kaupade käsitlemine käitiste tööliste keskmine aastatöötasu vastavalt: Kr. 600.—, 400.—, 360.—, 300.—, 240.—, 180.— ja Paldiskis, Kärdlas, Lääne- ja Saaremaal vastavalt: Kr. 550.—, 370.—, 330.—, 280.—, 220.— ja 170.—.

(RT, 1939, 6, 30—37.)

Tööpõlgurite töölaagrite muutmise seadus näeb ette uue menetluskorra töölaagrisse mõistmisel ja toob muudatusi distsiplinaarkaristuste alal töölaagrites. Kehtivuse kaotab Tööstus- ja riiklike ning ühiskondlike tööde korraldamise seaduse 5. peatükk (Sunduslikud tööd).

(RT, 1939, 14, 94.)

Tööstusettevõtete asutamise keelu kehtimapanemise muutmise määrusega lühendati lubjakivist lubja põletamise tööaladel uute tööstusettevõtete asutamise keeldu 1. aprillini 1939. a.

(RT, 1939, 14, 97.)

Tööõnnetuste kindlustusühingu „Ühisoma“ kindlustusmaksutariifi kohalduseeskirjade täiendus.

(RT, 1939, 14, 100.)

Vabariigi Valitsuse otsusega tööstusettevõtete asutamise keelu kohta keelatakse makaronitööstuse alal uute tööstusettevõtete asutamine kuni 1. jaanuarini 1940 ja kummitööstuse alal kuni 1. jaanuarini 1940, kusjuures majandusministril on õigus viimasel alal lubada üksikuid erandeid.

(RT, 1939, 16, 109.)

Tööinspektorite tegevuspiirkondade ja asukohtade määrus.

Vanem tööinspektor — tegevuspiirkonnaks Eesti Vabariik, asukoht Tallinn.

Eriülesannetega tööinspektor — tegevuspiirkonnaks Eesti Vabariik, asukoht Tallinn. Tema otseks ülesandeks on tööliste ellu ja tervisesse puutuvate küsimuste uurimine ja sel alal abiks olemine teistele tööinspektoritele. Tema otsele järelevalvele kuuluvad raudteed, kaasa arvatud raudteetehased ja -töökodjad ja Veeteede Talitusele kuuluvad tööd.

1. jsk. tööinspektor — tegevuspiirkonnaks ja asukohaks Tallinna linn.

2. jsk. tööinspektor — tegevuspiirkonnaks Harju-, Lääne- ja Saaremaa ühes linnadega, asukohaks Tallinna linn.

3. jsk. tööinspektor — tegevuspiirkonnaks Järva- ja Saaremaa ühes linnadega ja Virumaal asuvad vallad: Aaspere, Assamalla, Avanduse, Haljala, Kunda, Küti, Mahu, Paasvere, Palmse, Rakvere, Roela, Rägavere, Salla, Sõmeru, Undla, Vao, Vihula ja Vohnja, ühes Virumaa selles osas asuvate linnadega, asukohaks Rakvere linn.

4. jsk. tööinspektor — tegevuspiirkonnaks Pärnumaa ühes linnadega, asukohaks Pärnu linn.

5. jsk. tööinspektor — tegevuspiirkonnaks Tartumaa ühes linnadega, asukohaks Tartu linn.

6. jsk. tööinspektor — tegevuspiirkonnaks Valga-, Võru- ja Petserimaa ühes linnadega, asukohaks Valga linn.

7. jsk. tööinspektor — tegevuspiirkonnaks Virumaal asuvad vallad: Alutaguse, Erra, Illuka, Jõhvi, Kohtla, Lüganuse, Maidla, Mäetaguse, Narva, Piiri, Raja, Tudulinna, Tärivere, Vaivara, Vasknarva, ühes Virumaa selles osas asuvate linnadega, asukohaks Narva linn.

8. jsk. tööinspektor — tegevuspiirkonnaks Viljandimaa ühes linnadega, asukohaks Viljandi linn.

(RT, 1939, 20, 146.)

Tööstus- ja riiklike tööde korraldamise seaduse 5. peatüki muudatused kohandab senise määruse eeskujul peamiselt valdade reformist tingitud omavalitsuste piiride muudatustega.

(RT, 1939, 23, 172.)

Tööstuskeskkooli õppetöö korraldamise määrus.

(RT, 1939, 27, 199.)

Tööstus- ja riiklike tööde korraldamise seaduse 5. peatüki muudatused kohandab senise määruse eeskirju peamiselt valdade reformist tingitud omavalitsuste piiride muudatustega. Kõik senised tööstusametid jäävad püsima.

(RT, 1939, 30, 221.)

Tööstusliku kutseoskuse seadus. Ülevaade leitud käesolevas ajakirjas artikli kujul edaspidi.

(RT, 1939, 32, 238.)

I. R.

Ühistegevusnurk

Ühistegevuskursuse loengud

Tööliskojas on katkestatud kuni sügiseni, mil kavatsuste kohaselt loengud jätkuvad.

Kavas on suve kestes korraldada usaldusmeestele ja seniste loengute kuulajatele mõningaid õppereise edukamate ühingute tegevusega ja ettevõtete tutvumiseks.

Kopli Tarv-ühing „Oma-Abi“

peakoosolek toimus 23. märtsil Kopli Rahvamajas, millest võttis osa 200 liikme ümber. 1938. a. lõpul oli liikmete koguarv 746, mis oli tegevusaasta kestes tõusnud 55 liikme võrra. Ühtlasi oli see aasta ühingu 25-a. tegevuse juubeliaastaks. Praegu on ühing majanduslikult üks kindlaimaid ja tugevaimaid ühinguid, kes tegutseb ainult puhta omakapitaliga ega tarvita üldse laene.

Ühingul on 9 kauplust, pagaritööstus, singi- ja sülditööstus ning puuhoov.

Kaupluste ja omatööstuste koguläbimüük oli Kr. 782.462.—, kusjuures üldine tulu oli Kr. 119.857.—, millest peale kulude katmise saadi ülejääke Kr. 8.763.—.

Ülejäägist otsustati maksa 6% osakasulks ja 1,5% ostukasulks, mille tõttu ligemale Kr. 5000.— läks liikmeile ja ostjatele tagasi, kuna ülejäänud summa arvati ühiseks jagamatuks kapitaliks.

1939. a. eelarve oli tasakaalustatud 117.190.— krooniga.

Koosolek võttis vastu liikmete abistamise kassa määruse, mille põhjal maksetakse teatud toetusi surma ja sünnituste korral ning

antakse kingitusi neile, kes on olnud 25 aastat ühingu liikmed.

Juhatus sai koosolekul tublisti arvustada ja vanuse järgi väljalangenud 2 juhatusliikme asemele valiti uued, kelleks said L. Konga, ETK metallkäitise töölismõukogu esimees, ja A. Raidma, end. „Lorup“i“ töölisvanem ja klaasipuhujate kutseühingu esimees.

Revisjonikomisjoni valiti A. Luige, Balti Puuvillakäitise töölisvanem, A. Ketta ja P. Bogdanov.

Tall. Am.-ühisuste tarvit.-ühisuse

peakoosolek peeti 23. aprillil. Koos oli 200 liikme ümber.

Esimeses järjekorras kanti juhatusse aruandja poolt koosolekule ette peakoosoleku, juhatusse ja revisjonikomisjoni kokukord, mis ka pärast pikemaid vaidlusi ühes mõningate parandusettepanekutega koosoleku poolt hääletamusega vastu võeti.

Järgnevalt kanti ette välisrevisjoni protokoll, milles oli juttu korratust asjaajamisest ja arvepidamisest ning kaupluste ebapuhtusest jne. Protokollis juhiti tähelepanu veel reale juhatusse koosolekute protokollidele, mis pidid sisaldama põhikirja vastaseid otsuseid.

Ühingul on 6 kauplust ja leivatööstus. 1938. a. läbimüük oli Kr. 209.353.—, mis on ümarguselt 7% suurem eelmise aasta läbimüügist.

Tulused on olnud kogusummas Kr. 38.356, millest pärast kulude katmist saadi ülejääki Kr. 1443.—. Ülejääk on saadud leivatööstuse arvel, kuna kauplused on annud mõnekümnekroonise kahju. Ülejääk määrati peamiselt osa- ja tagavarakapitalideks, kuna ostukasu pole ühing seni maksnud, erinedes seega kõigest teistest Tallinna ühinguist.

Ka 1939. a. eelarve oli koostatud juhatusse poolt, vastavalt juhatusse võimeile, veel väiksem kui oli 1938. a. aruanne — tasakaalus Kr. 35.785.—.

Osanike arv püsis aastaid 100 ümber, kellest peakoosolekust võttis osa vaid mõnikümmend. Ühenduses tööliste ühistegevuse selgitamistöö arendamisega Tööliskoja poolt tõusis loomulik liikmete juurekasv ka selles ühingus, mis aga tõi esile „ülevõtmise“ hirmu. Selle hirmu all hakkas ka ühingu juhatus juba möödunud aastal värbama n.-n. omameelseid liikmeid, kes aitaksid kaitseda ühingut ülevõtmiste vastu. Sääraseid liikmeid leiti eeskätt Tööliskoja vastaste leerist.

Käesoleval aastal muutus liikmete juurevool eriti elavaks, sest osa liikmesühinguid ja töölisvanemaid aitas selleks aktiivselt kaasa.

Põhikirja kohaselt peab iga liikmeks astuja tasuma Kr. 5.— osamaksu, mida peakoosoleku vastava määruse järgi võib tasuda ka osade viisi. Kuna sellast peakoosoleku määrust polenud, siis pidi iga liikmeks astuja tasuma kogu osamaksu korraga. Selle korra järgi seni ka toimiti. Kuuld juhatussele osutus vajalise omameelse enamuse organiseerimine sel viisil üle jõe käirvaks.

Enne peakoosolekut hakati andma teatud isikuile osatähti väljalt 1 kr. eest. Nii läks värbamistöö juba hoopis libedamalt. Kui organiseerimistöös kaasa aidanud liikmestühingud

ja töölisvanemad juhulikult said teada sellest juhatusse omavolilt peakoosoleku kompetentsi kuuluva küsimuse otsustamises, oli nende õigustatud pahameel suur. Seda enam veel, et nende poolt siis samal viisil värvatud osanikud jättis juhatusse vastu võtmata.

Kõiki neid asjaolusid puudutati peakoosolekul ja esitati isegi vastavasisulised protestid juhatusse tegevuse vastu, mis enamusega tagasi lükkati, sest juhatus oli reguleerinud endale rõhuva enamuse. Seega olid liikmed lõhenenud kindlalt kahte leeri, kus ühel pool olid vähemuses need, kelle osamaksud olid tasutud põhikirja kohaselt, ja teisel pool enamused, kes olid saanud osanikeks vaid 1 krooniga juhatusse eriliselt vastutulekul.

Vastavalt koosoleku enamuse meeleolule toimusid ka valimised. Hääletati lihtsalt valitseva ringkonna poolt esitatud nimekirju.

Koosolekul moodustati muuhulgas ka kutseühingute esindajaist ühistegevuse arendamise toimikond. Tohiks loota, et seetõttu ühing läheb seniselt sumnud punktilt laiemale alusele ja leiab oma tegevusele edaspidi ka õige suuna.

T.-ü. „Oma“

peakoosolek peeti 30. märtsil. Osavõtjaid oli alla 200 osaniku, kellest suure osa moodustas naispere, ühingu teenijad ja naisringide tegelased. 1938. a. lõpuks oli ühingul liikmeid 828, missugune arv aasta jooksul kasvas 100 liikme võrra.

Ühingul on 30 kauplust, 3 leivatööstust ja puuhoov.

1938. a. läbimüük oli Kr. 1.183.128.—. Tulu saadi kogusummas Kr. 146.352.—, millest jäi ülejääki Kr. 7.248.—.

Ülejäägist otsustati maksa osakasuks 8%, ostukasuks liikmeile 1% ja mitteliikmeile 0,5%. Ülejäänud osa jaotati tagavarakapitaliks ja mitmesugusteks toetusteks.

1939. a. eelarve võeti vastu tasakaalus Kr. 203.500.—.

Põhikirja kohaselt juhatusse, nõukogust ja revisjonikomisjonist väljalangenud liikmed valiti nõukogu ettepanekul kõik tagasi. Organiseeritud töölistega koostöö ei ole seni teostunud. Ühingu esimeheks on dir. A. Oinas, kuna nõukogu esimeheks on dir. A. Kask.

T.-ü. „Tarbija“

on ülemaalse tegevuspiirkonnaga ühing, kus peakoosolek on asendatud esinduskoguga. Esinduskogu valitakse 3 aastaks, iga 25 liikme poolt 1 esindaja. Aastavahetusel oli ühingu kogusummas 3836 liiget, kellede poolt oli valitud 48 esindajat.

Esinduskogu koosolek toimus 30. aprillil. Kuna samaks ajaks täitus ühingu tegevuse 20-es aasta, siis kujunes see koosolek ühtlasi juubelikoosviibimiseks.

Ühingul on kauplusi 26, neist 14 Tallinnas ja Nõmmel, kuna ülejäänud asuvad provintsis, peamiselt raudtee piirkonnas. Samal ajal omab ühing veel 3 leivatööstust ja renditud veski.

Möödunud aasta läbimüük tõusis 1.216.162 kroonini, kusjuures saadi ülejääki Kr. 6.106.—.

millest määrati osakasuks 6%, Kr. 1597.— ja ostukasuks liikmeile kogusummas Kr. 2676.— Ülejäänud summa määrati tagavara- ja põhikapitaliks.

1939. a. eelarve oli koostatud kulude ja tuludega tasakaalus Kr. 136.225.—.

Tööliste ühistegevuse arendamisele suhtub ühing heatahtlikult.

Osamaks on 5 krooni.

Sindi Tarvitajate Ühingu

peakoosolek peeti 2. aprillil s. a. Koosolekut juhatas Töölistkoja liige E. Saar.

Töölistkoja ühist-instruktor H. Isküll kõneles ühistegevuse tähtsusest Eesti omakultuuri arengus.

Ühingul oli aastavahetusel 711 liiget, rõhuvas enamuses töölised ja ametnikud, kuna vähema osa moodustasid ümbruskonna põllumehed.

Käitiste elu

Tallinnas

A/S. A. M. Lutherist.

Sekeldused käitise töölistnõukogu valimisega kestavad.

22. veebruaril ja 4. märtsil toimusid käitises töölistnõukogu valimised, kuhu valiti: V. Sõkk, A. Vender, A. Vettmann, A. Tükk, O. Tõns, T. Illupmägi, O. Väli ja E. Hermann. Tööinspektor kinnitas valimised, välja arvatud see osa, mis puutub V. Sõkki valimisse töölistnõukogu liikmeks. Töökaitse ja Sotsiaalkindlustuse Osakonna direktor aga tühistas tööinspektori otsuse valimiste kinnitamise asjus põhjendusel, et koosolek, kus valiti valimiskomisjon ja seati üles nõukogu liikme kandidaadid, tuleb lugeda esmakordselt koosolekuks, mil ei olnud koos vajaline arv töölisi ja mis seetõttu oli otsusevõimetu. Kuuldavasti läheb see asi lõplikult lahendamisele Riigikohtusse.

Vahepeal lavastati vana töölistnõukogu vastu tööliste E. Ojala voliniku adv. E. Soini'i kaudu omapärane, meie kohtute ajaloos esmakordne, protsess. E. Ojala volinik esitas töölistnõukogu vastu töölistnõukogu tsiviilnõude 27. ja 29. jaan. tööliste üldkoosolekute ebaseadusepäraste korraldamise pärast, millega tema volitaja olevat kahju saanud, paludes ühtlasi tühistada need koosolekud ja seal tehtud otsused. Kohtukutse saadeti nõukogu liikmete Siigi ja Nõmmiku poolt antud volituse põhjal ainult nõukogu esimehele A. Veebermannile, kes nõukogu tervikuna asjast informeerimata kohtus esinedes kõik ettepanud ajaloos vastu vaidlemata õigeks võttis (1), mille põhjal jaoskonnakohtunik nõude rahuldaski. See kõik sündis nõukogu liikmete Venderi, Vettmanni ja Tükki teadmata. Kuna aga siin kohtunik on eksikombel võtnud otsustamisele oma kompe-

Ühingul on 2 kauplust mitme eriosakonnaga, piimatööstus, leiva- ja saiatööstused, tapamaja ja vorstitööstus, veski ja metsaäri.

Kõigi ettevõtete läbimüük 1938. a. oli Kr. 426.297.—, kusjuures saadi ülejääki Kr. 4427.—, millest arvati osakasuks 8%, Kr. 532.—, ja ostukasuks 1,5% Kr. 2567.—. Secga jäi tagasimaksuks liikmeile ja ostjaile kogusummas Kr. 3099.—, kuna ülejäänud summa arvati põhi- ja tagavarakapitali täienduseks.

1939. a. eelarve tasakaalustati 67.877 kroonile.

Juhatuses vanuse järgi väljalangenud liikmete asemele valiti A. Mardiat, E. Saar (Töölistkoja liige) ja A. Kask, end. revisjonikomisjoni esimees, kes on ühingu juhtimisest pidevalt osa võtnud 25 a. Peakosolek avaldas tänu selle eest.

Ühingu ärijuhiks on kauemat aega K. Paapsoo.

H. Isküll.

tentsi mittekuuluva asja, siis kuulub see otsus järelevalve korras tühistamisele.

Aprillikuu algul osa töölistnõukogu liikmeid (Vender, Tükk, Vettmann) tahtsid kokku kutsuda tööliste üldkogu koosoleku, et asuda, kuna eelmised valimised võivad ka Riigikohtus kinnitamata jääda, uute valimiste korraldamisele. Enit nõukogu enamuse, esotsas Veebermanni ja Siigiga, ei olnud sellega nõus, kartes nähtavasti, et üldkoosolek ka nende j. t. senise tegevuse suhtes seisukoha võtab. Nad ei tahtnud isegi arvestada nende 300 tööliste tahet, kes kirjalikult nõudsid koosoleku kokkukutsumist, vaid katsusid ka sellest kõigiti kõrvale puigelda. Lõpuks siiski, alles pärast tööinspektori kohal käimist, otsustati üldkoosolek pidada 30. aprillil ja, kuna esmakordselt koosolekule ei tulnud 50% töölisi, 7. mail.

Väärib märkimist, et A. Veebermann on E. Ehitus- ja Puutööliste Ametiühingu juhatuse liige, kuid ametiühing pole millegi pärast veel seni tema tegevuse kohta seisukohta võtnud.

Enamuse käitise tööliste seas sünnitab teravat nurinat n.-n. „julgeoleku-komiteede“ moodustamine käitises, mille peamiseks ülesandeks olevat tööõnnetuste ärahoidmisele kaasaaitamine. Selles nähakse põhjendatult paralleelismist loomist töölistnõukogule ja nõukogu funktsioonide ärakiskumist. Seadusega on töölistnõukogule ülesandeks tehtud valvata töökaitse- ja sotsiaalseaduste täitmise järele, mistõttu nõukogu hooleks on ka töötervihoiu eest ja tööõnnetuste vastu võitlemine.

A.-s. „Ilmarise“

tööliste üldkogu koosolek toimus 21. aprillil s. a. Börsisaalis, millest võttis osa 137 töölisi või üle 50% tööliste koguarvust.

Juhatajaks valiti E. Petree ja protokollijaks V. Hausmann.

Tööliskoja ühist-instruktor H. Isküü!
kõneles töölise ühistegevusest. Kõnelejaile
avaldati poolehoidu elava käteplaksutusega.

Töölisnõukogu esimees E. Seiten kandis
ette töölisnõukogu tegevuse aruande ja märkis
ühtlasi, et nõukogu liikmete volituste
kestus on lõppemas, mis võeti koosoleku
poolt teatavaks.

Töölisnõukogu liikmete kandidaatideks
seati hääle saamise järjekorras: E. Petrec, E.
Seiten, A. Lingisaar, V. Hansmann, B. Ba-
der, A. Lemba ja M. Seebart.

Valimisi korraldava komisjon otsustati va-
lida 12-liikmeline, kuhu valiti kõik töölis-
nõukogu liikmete kandidaadid ja lisaks neile
veel: R. Keigo, V. Roht, H. Feldmann, J.
Tõus ja J. Oina.

Riigi Trüükikoja töölised nõuavad palkade tõstmist.

Riigi Trüükikoja töölise üldkoosolek tegi
töölisnõukogule ülesandeks pöörduda trüük-
koja juhatuse poole üldise palkade kõrgenda-
mise nõudega. Ei peaks palkade tõstmine eel-
oleva aasta eelarve vastuvõtmise pärast või-
malik olema, siis otsustati nõuda kõigile tee-
nijaile ja töölisele ühekordset lisaraha poole
kuu palga suurus, mis, arvesse võttes käiti-
se läinud aasta läbikäiku ja puhaskasu, ei
peaks trüükkojale sünnitama raskusi. Edasi
tehti töölisnõukogule ülesandeks esineda las-
teabiraha maksmise nõudega majandusmini-
stri juures.

Pealeselle nõuti 8-t. tööpäeva allesjätmist,
kahe nädala asemel kolmenädalast puhke-
aega, uusi tööriideid igal aastal jne.

A.-s. Globuse

Töölise üldkogu koosolek peeti 30. märtsil.
Koosolekut juhatas A. Pleesi, protokolli E.
Reitel.

Töölisnõukogu aruande kandis ette E.
Suits, millest selgus, et nõukogu tähtsai-
maks ürituseks oli palgakõrgendamise nõud-
mine 10—20%. Koosolek võttis aruande tea-
tavaks, kuid palgaküsimust töötülide lahenda-
mise komisjoni otsustati mitte anda, sest seal
on sellel vaevalt tulemusi ja asi venib pikale.
Otsustati käitise juhatuselt nõuda kohest
palgatõstmist madalamapalgalistele, 18—35 s.
teenivatele, tööliste, arvestades kõrget töö-
pinget ja elukallidust. Uute tükitöö hinnakir-
jade väljatöötamisel nõudis koosolek juhata-
selt võimaluse andmist töölisele selles kaasa
rääkida, moodustades vastava komisjoni.

Käitise juhatus teatas, et praeguste telli-
miste hulga juures töötab käitis mai teise
pooleni 8 t. päevas ja sealt edasi kuni 21.
juunini 6 t. päevas.

O.-ü. „Orto“ tõsteti palku.

O.-ü. „Orto“ töölised esitasid käitise juha-
tusele palganõudmise, nõudes 3—5 snt. tun-
nis juure ja tükitööga põhipalgast vähimalt
50% rohkem teenimist.

Käitise juhatus tõstis palku alates 1. ap-
rillist 2—5 snt. tunnisis. Tükitööga võib põhi-
palgast rohkem teenida 25—50%.

Palgad on praegu meestel 38—50 snt. ja
naistel 25—28 snt. tund.

A.-s. „Laferme“

töölise üldkogu koosolek peeti 19. aprillil,
millest võttis osa üle 150 töölise.

Koosolekul kõneles Tööliskoja peasekretär
L. Metslang töökaitsest ja palgaoludest.

Koosolek otsustas nõuda palkade kõrgenda-
mist 15% ja nende nõudmiste läbiviimiseks
alustada töötüli.

Töölisvanemate valimisi.

„Vega“ kaalutööstuses valiti töölisvanemaks Lipp, Helmut ja asetäitjaks Asu, Johannes.

Töölisvanemate ja töölisnõukogude ümber-
valimised toimusid järgmistes käitistes:

Tõnisson ja Ko veevärgikäitises valiti
töölisnõukogu liikmeiks Ostra, Hugo; Em-
mus, Rihard ja Ornefeldt, Karl; ase-
mikeks: Kõrges, Labi, V. ja Johanson, O.

A.-s. „Voltas“ valiti töölisnõukogu liik-
meiks: Kreek, Johannes; Teeväli, Alf-
red ja Pirsman, Mart; asetäitjaks: Li-
bek, Artur; Luik, Ernst ja Tammik, Harald.

Kopli Kinnisvaravalituse töö-
lisvanemaks valiti Ney, Friedrich; asetäit-
jaks Tint, Ernhard.

Tartus

Tartu töölisvanemate ja kutseühingute esindajate koosolek.

Töölisvanemate, Tööliskoja valijameeste
ja kutseühingute esindajate ülelinnalisel koos-
olekul Tööliskoja Tartu esinduses 19. 4. 1939
arutati tööstustöölise palgalise puhkeaja kü-
simusi. Vastava ettekandega esines 5. jaos-
konna tööinspektori abi hr. A. Kaclas,
millele järgnesid elavad läbirääkimised. Sel-
gus, et Kaubandus-tööstuskoja Teatajas il-
munud adv. Sonini artikkel tööstustöölise
palgalise puhkeaja kohta on toonud palju se-
gadust ja halba puhkeaja tasu saamisel. Kui-
gi see on ainult seaduse tõlgendus, ja pealegi
ilmselt väär, on paljud töösturid sellest kinni
haaranud kui seadusest. Selle tagajärjel on
oodata mitmeid kohtuprotsesse seaduse õige
seletuse saamiseks. Raske on aga asja viia
Riigikohtuni, kes annaks autoriteetse seletuse,
kuna vaevalt leidub tööline, kelle 7 päeva
tasu ulatub üle 50 krooni. Kuna vastav sea-
dus on liialt puudulik ja haarab ainult osa
tööliskonnast, on eluline tarvidus uue parema
seaduse järele.

Koosolek võttis vastu järgmise resol-
utsiooni:

Tartu töölisvanemate, Tööliskoja valijameeste ja kutseühingute esindajate ülelinnaline koosolek 19. aprillil 1939. a. tunnistas
tarviliseks tööstustöölise palgalise puhkeaja kiire muutmise 12-tööpäevaliseks ja laiendamise kõikide töölise peale vastavalt Tööliskoja ettepanekule ja loodab, et Tööliskoda astub selleks energilisi samme vastavate asutuste ees.

OK.

Andmeid Tartu käitistest.

Töölisaja Tartu esinduses toimus kolmapäeval, 19. aprillil s. a., töölisanemate koosolek, kus anti lühike ülevaade Tartu käitiste oludest. Seejuures selgus, et kuigi on märgata teatavat paranemist töötervishoiu määruste suhtes, on olukord suures osas käitises kaugel sellest, mida võiks nimetada rahuldavaks. On vaid üksikuid näiteid, kus püütakse silmas pidada töötervishoiu määrust, aga nii mitmeski kohas täidetakse neid vaid karistuse ähvardusel. On kohti, kus saadakse töölisanemaga rahulikult asju ajada, suuremalt jaolt sunnib aga töölisanemate asjaajamine võitluse tähe all. Nurinat kuuldus õige mitmelt poolt selle kohta, et 5. jaoskonna tööinspektori hr. Lille poolt on tulnud seaduse tõlgitsusi, mis on hoopis lähedamad töösturite kui tööliste huvidele, lahku minnes vanema tööinspektori ja ka tööinspektori abi seisukohtadest.

Üksikute käitiste kohta võiks muu hulgas märkida järgmist:

„**Ilutrukk**“: Töölisi 130, neist 56 naist. Palgad: meesoskustöölistel Kr. 17.——52.— nädalas, keskmine Kr. 26,50, meesabitöölistel Kr. 14.——17.—, keskmine Kr. 15,88; naisoskustöölistel Kr. 12.——30.—, keskmine Kr. 14,85; naisabitöölistel Kr. 8.——14.—, keskmine Kr. 10.—. Vallandamisi on ette tulnud kolmel korral, põhjus — vastolu tööandjaga. Läbisaamine töölisanemate ja juhatuse vahel on rahuldav. Tööd on keskmiselt, kohati vähevoitu. Viimase nelja kuu jooksul on palku tõstetud ümarguselt $\frac{1}{4}$ tööliste arvust, Kr. 1.——5.— nädalas. Hiljuti seati sisse elektriventilaatorid. Mõnes käitis osas on suuri puudusi, mis katsetatakse kõrvaldada edaspidiste ümberhitustega. Üldiselt annab ennast tunda ruumipuudus.

„**Estico**“ kammivabrikus töötab 316 töölist, neist 160 meest. Palgad: meestel 23—51, keskmiselt 30 senti, naistel 16—26, keskmiselt 19,5 senti tunnis. Preemia näol teenitakse juure 10—100%. Töötatakse osalt kahe, osalt kolme vahetusega. Vallandamisi on olnud kolmel-neljal juhtumil. Ventilatsiooni osas on soove kalaliidiosakonnas. Vahekord tööliste ja töölisanemate vahel on rahuldav.

„**Tartu Telefonivabrikus**“ töötab 180 töölist, neist naised $\frac{1}{4}$; teenitakse 15—42 senti tunnis, tükitöoga saadakse juure keskmiselt 50%. Sotsiaalseaduste täitmine on leidnud enam-vähem soodsa lahendamise. Suhtumine tööliskonda, samuti ka -nõukogusse, on võrdlemisi hea.

Riigi Viimatehases töötab 38 töölist, neist naised 30. Palk naistel on Kr. 1,60—2,15 päevas. Pannakse suurt rõhku puhtusele. On olemas söögituba ja riidekapid. Dušiseadis on küll vist üks eeskujulikemaid Tamtus. Lõunaks tehakse teed. Vahekord töölisanemate ja hea. Töölisile on viimasel ajal osa antud ka puhaskasust.

Mattieseni trükikojas töötab 91 töölist. Palgad: naislihttöölistel Kr. 8.——15.—, meeslihttöölistel Kr. 13.——16.— ja õppinud töölistel Kr. 17.——38.— nädalas. Tervishoiu-määrusi on piütud võimalust mööda täita. Tööd on keskmiselt.

Tartu linnavalitsuse heakorratöödel töötab praegu 60 töölist. Palgad: kivitöölistel 35, puutöölistel 30, meeslihttöölistel 25 ja naisel 20 senti tunnis. Korra- ja määruserikkumisi tuleb ette tihti. Kuna töö on linna mööda laiali, siis ei jõua nõukogu küllaldaselt järele valvata ja leiavad aset nii mõnedki seaduse- ja määruserikkumised, ilma et tõenäoliselt sellest ka kõrgemad ülemused teada saaksid. Vallandamisi nüüd ette näha ei ole, vastupidi, vastu kevadet tööde algamisega hakatakse iga päev uusi töölisi juure palkama. Hübusemeestele ei olnud õieti arvestatud lõhetunnitasa ja see oli valesti palgaraamatusse sisse kantud, mille kohta tööinspektorile tehti avaldus, kuid millegi pärast ei jõua see asi sealt edasi. Hiljem anti sisse palganõudmine, 3—5 senti tunnis lisaks, millele vastust pole veel saadud.

A. s. „**Eesti Metsatööstuses**“ töötab 190 töölist, neist 30 naist. Mehed, peamiselt tükitöoga, teenivad 40 senti, naised 20 senti tunnis. Vastavalt töötervishoiu määruste nõudele on valminud meestel söögi- ja pesuruum, kuna naiste oma on veel ehitamisel. Korra ja seaduse täitmise nõudmisel tuleb tööjuhatajaga sageli konflikte.

Tartu Klaasivabrikus töötab 85 töölist. Nüüd aga käitis seisab ja töötab ainult kaks naistöölist. Remondiks võetakse töölisi juure. Palgad: naistel 16—25, meestel 21—35 ja oskustöölistel 50 senti kuni Kr. 1.— tunnis. Kuna käitis jäi seisma, ei taheta välja maksa puhkustasu. Ka ei taheta enne palga välja maksa kui töölised on alla kirjutanud, et neil käitise vastu mingisugust nõudmist ei ole. Osa töölisi on läinudki sellega libedale. Töölisanemate arvates oleks olnud võimalusi puhkustasu saamiseks, kui mitte tööinspektor hr. Lill ettevõtjale ei oleks seletanud vastupidist, ja kuigi ta pärast vanema tööinspektori vahelestatumist on öelnud, et tasu tuleb ikkagi anda, siis ettevõtja ei tunnustanud selle vastu enam usaldust ja ta keeldub tasu andmast enne kui teda selleks sunnib kohus. Arvatavasti töölised lähevad selle nõudmisega kohtusse. Muide, kohtus on käidud Grišakoviga varemaltki ja tehakse seda veelgi, seepärast ei ole veel põhjust ütelda, et töölisanemate läbisaamine oleks halb, kuigi iga päeva jaoks jätkub küsimusi ja sekeldusi, mis on tarvis temaga korda ajada.

Lellepi metallitööstuses töötab 119 töölist. Mehed teenivad 18—38, naised 18—22 senti tunnis, tükitöö korral pisut enam. Ruumid on väga viletsad. Vahekord, eriti meistritega, on viimasel ajal väga halb. On esinenud juhtumeid, kus meister on käsitäi töölisnõukogu liikmele kallale läinud. Tööd on küllaldaselt.

Tartu Linna Elektriijaamas teenivad lihttöölised 25—27 ja oskustöölised 32—40 senti tunnis. Esitati palganõudmine tunnis 5 senti juuresaamiseks, millele aga ei tulnud vastu.

Tartu Alumiiniumi Vabrikus „TAV“ töötab 67 töölist, neist enamused naised. Palgad: meestel 23—33, naistel 16—19 senti tunnis. Tööd on vähevoitu. Riideruum on olemas, samuti ka päris head pesuruumid; ventilatsiooni ei saa aga pidada rahuldavaks. Viimasel ajal ei või vahekorra üle nuriseda.

Tartu Mehaanilises Puutööstuses töötab 30 töölit. Palk tislereil 32 ja naistel 18 senti tunnis. Palgamaksimine sünnib korraldult; alati tuleb oodata 5—6 päeva ja vahel veelgi enam. Mõnikord saab kätte osa palgast. Vahekorra üle käitise omanikuga ei või nariseda, seda halvem on aga vahekorra meistritega. Tihti vallandatakse vanemaid töölisi, muidugi neid, kes vähegi julgevad nõuda õigust ja seaduste täitmist. Ventilatsioon puudub täieliselt, mistõttu õhk, eriti liimikeetmise korral, on väljakannatamatu. Õiget pesemiskohta ei ole. Käimlad asuvad kaugel üle hoovi, mis sageli põhjustab külmal ajal külmetamisi. Tööd on rohkesti, mispärast tehakse sageli ületunde.

„Estonia“ villa- ja riidevabrikus töötab 104 töölit, neist enamuse mehed. Palgad: tükitöölistel keskmiselt 30—45, tunnitöölistel 13—32 senti tunnis. Üksikuile töölisile makstakse ka lisatasu ja kangruile ning korrutajale preemiat, mis võib ulatuda kuni 10% palgast. Töötatakse osaliselt kahe, osaliselt kolme vahetusega. Tööd on küllaldaselt. Vallandamisi on ette tulnud 3—4 juhtumil. Töötervishoiu alal on mõndki tehtud; nii on riide-ruumis iga töölise jaoks kapp, välja arvatud appreteerimise osakond, kus kapid asetsevad tööruumis. Ventilatsioon on nõrgaõitu. Vastavalt töölisanema nõudele on iga töölise jaoks käterätik. Töölisanema tegevusele reageeritakse käitise juhataja poolt sageli teravustega.

„Mareti“ trüki- ja köitekojas on märkimisväärne erakordselt halb läbisaamine käitise juhatajate ja töölisanema vahel. Asi sai alguse juba siis, kui tõsis päevakorrale töölisanema valimine. Päevapealt vallandati üks agaram selle mõtte kandja ja anti mõista, et töölisanemat ei taheta. Töölised viisid siiski oma kavatsuse läbi. Peremees ei jätnud aga mõtet töölisanemast vabanemiseks ja nõudis, et viimane ise ütleks volitustest lahti, siis vastutasuks jätvat ta vanema edasi tööle, vastasel korral ta aga võtvat ta volitused ära ja ajavat ta minema. Töölisanem keeldus. Siis kutsus tööandja töölised koosolekuks kokku ja seletas, et see töölisanem ei olevat midagi väärt, seepärast võetagu tal volitus ära. Töölised kuulasidki alandlikult oma leivaisa käsku ja hääletasid töölisanema maha. Tööinspektor aga ei tunnustanud koosoleku otsust, kuna sääraseid koosolekuid seadus ei tunne. Vahekorra võttis järjest teravuseks, et töölisanem vallandada. Ta saadetigi töölt ära. Asi on lahendamiseks praegu tööinspektori juures ja saab veel näha, millega see kõik lõpeb. Tööd on muidu rohkesti, õõsel töötatakse isegi sageli naistega. Palgad on osalt alla trükistöölisete ülemaaliselt kehtiva minimaalpalga. Töölisi on alla 30.

Ka **Kaltenbergi nahavabrikus** on töölisanemal tulnud tõsine tuleproov läbi teha. Töölisanema valimise järele taheti kohe laupäevast tasuta senini maksetud kaheksast tundi üks tund maha arvata ilma ette ütlemata. Muidugi ei läinud see nii kergesti läbi. Naistele eri pesuruumi nõudmisele järgnes ähvardus naised vallandada. Nüüd on hakama saadud sellega, et on üles öeldud hul-

gale töölisetele põhjusel, et tehakse uued palgatingimused, missugused — seda näeb pärast. Käitise ruumid on halvas seisukorras. Käitise juhtkonnale on tehtud mitmel korral hoiatusi puuduste kõrvaldamiseks, millele aga senini ei ole reageeritud. Nüüd on tööinspektor otsustanud ajutiselt sulgeda puuduste kõrvaldamiseni poomi- ja trumliosakonna.

Kammivabrik „Estico“

töölisete üldkogu koosolek toimus 16. aprillil. Koosolekut, millest võttis osa 200 töölit, juhatas H. Helde.

Tööliskoja esindaja instr. H. Isküll kõneles palgaolude parandamise võimalustest.

Vastuvõetud resolutsioonis nõuti tööpuuduse vastu kindlustamise seaduse kehtimapanekut.

Arvestades tõusnud elukallidust ja „Estico“ töölisete eriti madalat palgataset otsustati nõuda palkade tõstmist 5 senti võrra tunnis kõigile töölisile, kusjuures palga alammäär ei tohiks edaspidi olla naistöölisil alla 20 senti (seni 16) ja meestöölisil alla 26 senti (seni 21) tunnis.

Nõudmise läbiviimiseks volitati töölisnõukogu tarbe korral alustama seaduslikus korras töötüli.

Senised palgad kehtisid töölisete ja tööandja omavahelise kokkuleppe põhjal, mille tähtaeg on jõudmas lõpule.

Kaevandustes

Viivikonna kaevanduse

töölisete üldkogu koosolek peeti 30. märtsil 120 töölise o. arvõtul. Koosolekut juhatas T. Smith, protokollis A. Nõmm.

Töölisnõukogu tegevuse aruande kandis ette Ü. Aarem.

Koosolek võttis ühel häälel vastu palgakõrgendamise nõude.

Nende nõuete käitise juhataja poolt mitte-rahuldamisel otsustati alustada töötüli.

Võeti vastu resolutsioon, milles protestiti 8-t. tööpäeva muutmise vastu.

Läbirääkimistel rõhutati Kaevanduse töölisete ühingu liikmeks astumise ja „Tööliskoja Teataja“ tellimise vajadust.

A.-s. „Kütte-Jõu“

töölisete üldkogu koosolek peeti 29. märtsil „Kütte-Jõu“ rahvamajas, millest võttis osa 100 töölit.

Koosolekut juhatas J. Kriis.

Tööliskoja esindaja H. Isküll kõneles töölisete päevaküsimusist. Vastuvõetud resolutsioonis avaldati valju protesti 8-tunnise tööpäeva pikendamise kavatsuste vastu. Edasi nõuti ka vanadus- ja invaliidisuskindlustust; tööpuuduse vastu kindlustust; tõhusamat kaitset töölisanemaile; palgalise puhkeaja pikendamist 12 tööpäevani; kõigile töölisile ajakohasemaid (vähimalt 2-toalisi) elukortereid ning kutseühingute ümberkorraldamise kiiremat lõpuleviimist ja rõhutati, et tööliskond peaks senisest suurema intensiivsusega arendama isetegevust nii kutseühingulisel kui ka ühistegevusel alal.

Töölisnõukogu esimees J. Kriis käsitles palkade küsimust ja tegi nõukogu nimel ettepaneku nõuda palkade tõstmist.

Ettepanek võeti vastu ühel häälel ühes lisandusega, millega töölisnõukogu volitati nõudmist läbiviimiseks tarbe korral alustama töötüli.

Sindis

Neljapäeval, 20. aprillil s. a., peeti Sindi Tekstiilkäitise tööliste erakorraline üldkogu koosolek. Koosolekust võttis osa 344 töolist, kuna üldse töötab käitises 653 töolist. Seega koosolek oli otsusvõimeline.

Koosolekut juhatas J. Kuller ja protokollis A. Sannik.

Tööliskoja peasekretär L. Metslang kandis ette referaadi „Töösturite kasud ja tööliste palgad“, mis leidis heakskiitmist tööliskonna poolt.

Põnevaimaks päevakorra punktiks olid korteriüüride tõstmise ja sauna makssustamisega seoses olevad küsimused, mille üle andis selgitust töölisnõukogu esimees Ed. Saar. Süüdistati töölisnõukogu, et viimane ei ole varem koosolekut kokku kutsunud ega töölisi ära keelanud üüriraamatute allkirjade andmise. Teatavasti käitise juhatus tõstis käitise korterite üüre 300—500% võrra. Üldkogu otsustas üürilepingu üles öelda alates 1. maist, mis on ka lepingu tähtpäevaks. Sellega seoses võeti vastu resolutsioon.

Koosolek tegi töölisnõukogule ülesandeks saata märgukiri presidendile ärakirjaga sotsiaal- ja majandusministrile Sindi olukorra üle.

Ka tõsteti koosolekul üles töölisnõukogu usalduse küsimus. Häälletamisel oli nõukogu vastu 7 koosolijat ja ülejäänud 337 olid poolt. Seega usaldati töölisnõukogu.

Veel tõsteti üles nõue, et käitise juhatus lõpetaks säärase ebanormaalse olukorra, kus töö peetakse ainult määratud aeg. Olukord on isegi nii halb, et võetakse töölisi päeviti ja isegi tundide viisi tööle ning maksetakse palk vastavalt välja.

Vastuvõetud resolutsioonides öeldakse:

„Koosolek leiab, et tööliste tööpinge ja töövõljalikus on kogu aeg kasvamas, mis nähtub juba sellest, et toodang suureneb, või igatahes ei vähene, hoolimata tööliste arvu vähenemisest. Tööliste palgad on kogu aeg püsinud madalal tasemel, mis ei võimalda korraldada äraelamist, ja nende senine tõus oli tase tehtud tarbeainete hindade tõstmisega. Palgad moodustavad ligi 20% käitise kuludest, nii et nende 15% tõstmine tõstab käitise kulusid kõigest 3%, mis oleks käitisele jõukohane ka siis, kui poleks tõstetud tööpinget.

Neil põhjusil koosolek leiab, et on hädavajaline tõsta tööliste palku ning et milgi tingimusel ei saa õigustada tööliste olukorra halvenemist endiste soodustuste äravõtmisega või kärpimisega.

Seepärast tuleb seni kehtinud palku tõsta vähimalt 15%.“

Viljandis

Viljandi linna ehitustööstuslikust käitisest.

Vanem tööinspektor Karistas Viljandi linnavalitsust 20-kroonilise trahviga selle eest, et linnavalitsus takistas töölisnõukogu tegevust, nimelt ei annud nõukogule vastavaid ruume asjaajamiseks, samuti ei esitanud ka töölisnõukogule aruannet käitise tööolukorra ja loodetava tööjõu vajaduse kohta jne. Üldiselt ei tahtnud linnavalitsus töölisnõukogu ka tööinspektori vaheleustumise puhul tunnustada. Töölisnõukogu liikmed Eugen Heinalaid (Tööliskoja liige) ja Joh. Viirak esitasid linnavalitsuse peale kaebuse töölisnõukogu tegevuse takistamises 8. jsk. tööinspektorile, viimane esitas juurdluse materjalid vanemale tööinspektorile, kes siis määras 4-liikmelisele linnavalitsusele kokku 20 krooni trahvi.

A.-s. Viljandi Mehaanikatöökojas

valiti töölisvanemaks Aleksander Zernant ja ta asendajaks järelvalimistel Arnold Heli. Nimetatud isikud loeti ka valituks 8. jsk. tööinspektori poolt.

Mehaanikatöökoja tööliskond kavatses suvel puhkuse ajal korraldada õppekursiooni Daanimaale.

Ehitustööstuslikud käitised

on alanud juba tegevust. Mitmel pool alustatakse uute majade ehitamisega. Suuremaid ehitusi on kavatsusel Viljandi maa-valitsusel, Viljandi Linavabrikul, linnavalitsusel jt. Töölised kardavad, nagu ajalehtedest võis näha, et ehitustöid pikendatakse suvekuudel põllutöö huvides. Töölised ei suuda sellest aru saada, miks neil niikuinii lühikesel tööajal, kus on võimalik teenida paremat palka, tahetakse tööd pidurdada.

Mujal

Kohilas

on ellu kutsutud Tallinna Keemia- ja Paberi-töölise Ametiühingu osakond, kes nüüd koht peal korraldab kutseühingulist selgitus- ja organiseerimistööd.

23. aprillil s. a. peeti Kohila rahvamajas organiseerimiskoosolek, mida juhatas J. Kruse.

Tööliskoja esindajaina kõnelesid Tööliskoja sotsiaalpol. toimekonna liige rvl. L. Johanson — kutseühingute ülesandest ja instrktor H. Isküll — tööliste ühistegevusest. Kõnesid kuulati huviga ja kõnelejaile avaldati sooja poolehoidu.

Töölisnõukogu valimised Ellamaa turbakäitises.

31. märtsil 1939. a. peeti Ellamaa käitises tööliste üldkogu koosolek, kus üles seati töölisnõukogu kandidaadid. Koosolekul esitatud ettepanekul seati üles 8 kandidaati, kes kõik valiti ka valimiskomisjoni.

Koosolekut juhatas H. Virma ja protokollis J. Maalmeister.

Töölisnõukogu valimised toimusid 15. ja

16. aprillil s. a., millest osavõtt oli üsna elav. Tööliskogusse valiti O. Tisler 111 häällega, K. Tiit 61 h., vanad, ja A. Tromm 62 h., uus. Tööliskogu liikmeid asendajad kandidaadid ei saanud nõutavat arvu

hääli ja seepärast korraldatakse järelvalimised.

Præguse tööliskogu volitused lõpevad 15. mail ja loodetavasti on selleks ajaks uus juba loetud valituks tööinspektori poolt.

Mitmesugust

Töötülid

Esimeses Eesti Põlevkivitööstuses algas töötül Kohtla-Järve ja Kukruse erikogude sellekohasel otsusel. 19. märtsil s. a. peetud koosolekul nõuti palgatõstmist 10—15% tükitöödel ja 4 senti tunnis juure tunnitöölistele, kusjuures alammääraks jääks 28 senti. Naistöölistele oleks alammääraks 26 senti tunnis ja neile naistöölistele, kes teevad raskemaid töid, 28 senti tunnis.

Tööliskogu esitas palganõude käitise juhatusel. 1. aprillil saabus vastus käitise juhatuselt, kus nõudmine täies ulatuses tagasi lükati. Nõukogu andis asja tööinspektori lahendamata töötülide lahendamise seaduse korras.

Kiviõli 26. märtsil peetud üldkogu koosolekul, millest võttis osa üle 800 töölise, nõuti palgatõstmist tükitöödel 20%, tunnitöölistele alammääraks 28 senti ja lisaks 5 senti tunnis juure, naistööliste tunnitasuks 26 senti ja kuupalgalistele 10 krooni kuus juure, mootor- ja elektriveduri juhtidele 80 krooni kuus ja preemiad, nende abidele (haakijaile) 70 krooni ja preemiad ühel alusel vedurijuhtidega. Koosolekul seati üles uued tööliskogude kandidaadid ja valiti valimiskomisjon. Koosolekul kõnles peasekretär L. Metslang.

Tööliskogu poolt esitatud palganõude käitise juhatusel lükati täies ulatuses tagasi, töötül läks tööinspektori lahendamisele.

Ubjä kaevanduse tööliste üldkogu koosolekul, mis peeti 26. märtsil, tõsteti palganõue 30% ulatuses, põhjendusega, et Ubjas on võrdlemisi odavad palgad. Siingi lükkas käitise juhatus tööliskogu sellekohase ettepaneku tagasi.

Kütte-Jõu tööliste üldkoosolekul 29. märtsil võeti vastu otsus palgatõstmiseks 10—15% ulatuses, kusjuures peavad jääma püsima senini saadud soodustused korteri, kütte ja valgustuse alal. Käitise juhatusel saabus eitav vastus. Tööliskogule on käitise juhatusel poolt teatavaks tehtud, et töösus jääb seisma 27. maist kuni 17. juulini.

Eestimaa Ölikonsortsiumi Viivikonna kaevanduse tööliste oma koosolekul 31. märtsil tegid tööliskogule ülesandeks palganõude esitamise käitise juhatusel 10% ulatuses. Siingi on palganõue lükatud tagasi.

Nii läksid kõikide põlevkivitööstuste töötülid lahendamisele töötülide lahendamise seaduse alusel.

Tööinspektoril tööliskogude ja käitiste juhatusel vahel kokkuleppe sobitamine ei õnnestunud, kuna tööandjad kategooriliselt keeldusid palga tõstmast. Tööliste poolt toodi ette elukalliduse tõusu ja kaevurite palga langust.

22. ja 23. aprillil käis kohal töötülide lahendamise komisjon, kus samuti kokkulepet ei saavutatud. Komisjon asus sundotsuse tegemisele.

Kutseühingutest

Metallitöölise kutseühingul uus juhatus.

16. aprillil peeti Tallinna Metallitöölise Ametiühingu peakoosolek, kuhu kokku oli tulnud ligi 300 töölise.

Koosolek kujunes väga sõnavõturohkeks. Metallitöölise ühingu valitses seni erandlik olukord, mille tagajärjel suur osa metallistehoidude ühingu eemale. Nüüd viidi metallitööstuse töölisvanemate algatusel läbi reform ühingu juhatuses. Vanale juhatusel avaldati koosolekul umbusaldust. Senine esimees B. Eilmann sai koosolekul ainult 24 häält. Samuti kukkus hääletusel läbi suurem osa vana juhatusel liikmeid. Uude juhatusel valiti: E. Petree (a.-s. „Ilmarine“ töölisvanem, Tööliiskoja liige), J. Karask (Riigi Sad.-teh. töölisvanem), Solvæk (Krull), K. Eriloo (Kopli ETK töölisvanem), Puro (Rotermann), A. Rea (V-d Kimberg) ja J. Truums (Tuletornide töökoda).

Hoolimata eelmisest keeldub vana juhatus uuele üle andmast ühingu asjaajamist ja varandust täiesti omavoliliselt ja aluseti, takistades seega uue juhatusel tegevust. Arvatavasti tuleb uuel juhatusel anda asjale seaduslik käik.

Kaevandustöölise kongress Kohtla-Järvel

Pühapäeval, 23. aprillil, peeti Kohtla-Järvel neljas kaevandustöölise kongress, mille avas juhatusel abiesimees A. Pluutus. Tervitustõõ Tööliiskoja poolt esimesel J. Kurvits, soovides, et ühingu jätkuks senist tegevust ja edukat organiseerimistööd. Telegrammi teel olid saanud tervitustõõ mitmed kutseühingud.

Ühingu moodunud aasta tegevuse aruande esitas asjaajaja Nõmmik. Aruandest nähtus, et tegevus on olnud viljakas. Loodi koostöö kõigi põlevkivitööstuste nõukogude vahel. Ühiselt alustati ka praegu käimasolev töötõõ. Liikmeskonna kultuurilise taseme tõstmiseks on korraldatud rida loenguid ja kursusi. Samuti teostati kaevanduse rajoonis tarbainete hindade kontrolli, et pidurdada elukalliduse tõusu.

Uus eelarve võeti vastu 4600 krooni suuruses. Kassaaruandest nähtus, et on tehtud esimesed sissekanded vanaduse ja invaliiduse toetuse fondis. Muudeti liikmete matuse toetuse kassa kodukorda nii, et iga liikme, kes on olnud vähimalt kuus kuud ühingu, summa korral maksetakse perekonnale toetuseks 50 krooni. Uuele juhatusel tehti ülesandeks välja töötada töötaoleku toetuse kassa kodukord. Uus juhatus valiti üheksaliikmeline: Otlot, Milder, Sainikov, Nõmmik, Pluutus, Kobe, Kriisa, Jurtam ja Timuska.

Tegev toimetaja: *Lui Metslang*, vastutav toimetaja: *Anatol Renning*, väljaandja: Tööliiskoda.

Ilmunud 4. mail 1939. a.

Tallinna Eesti Kirjastus-Ühise trükikoda, Pikk 2. 1939.